Anul VII. 15 Martie—1 Aprilie, 1913. Nr. 6—7.

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIEAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

REDACTOR:

Dr. NICOLAE BĂLAN.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, STRADA REISSENFELS, 11.

CUPRINSUL:

Adevărat că a înviat! ... N. Bălan.
Paştile ... I. Beleuţă.
Chestiuni vitale: Să trăeşti—Pentruce? Dim. I. Cornilescu.
Primele experienţe ... Vasile Gan.
Ce ţi-se pare de Hristos? ... N. Ţandreu.
Din vieaţa bisericească: Raportul general al oficiului protopopesc gr.-or. român din Sălişte despre afacerile şi starea culturală a protopopiatului Sălişte în cursul anului 1912 ... Dr. Ioan Lupaş.
Predică pentru sfânta Vineri a Patimilor I. Beleuţă.
Predică ... E. S.
Mişcarea literară ... N. B.
Cronică bisericească-culturală: Colecta pentru Seminarul «Andreian». Adevărata fericire. Ce a făcut din ucenicii Domnului — apostoli. Cele şapte cuvinte ale Mântuitorului pe cruce. De ce te conduci? Nu pot înţelege. În chestia reunirii bisericilor. Biserica română peste Carpaţi ... N. B.

SIBIIU.
TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.
1913.

Anul VII. 15 Martie — 1 Aprilie, 1913. Nr. 6—7.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și vieața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 cor.; pe o jumăt. de an 5 cor. — Pentru România 12 Lei.
Un număr 50 fil.

ADEVĂRAT CĂ A ÎNVIAT!

Hristos a înviat!

Aceasta e solia biruinții, pe care ni-o aduce sărbătoarea Paștilor.

Domnul trăiește!

Aceasta e realitatea mare și minunată, asupra căreia se concentrează interesul credinții și al vieții noastre ca creștini.

Trezește-te suflete, saltă și te veselește, căci Domnul tău viu este și mai puternic decât moartea și mormântul!

Acesta e singurul glas pe care vreau eu să-l aud astăzi; cel ce nu mi-l poate repetà cu credință, acela să-și pună mâna pe buze și să tacă.

Tu scepticule, îmi vorbești de învierea naturii și cu ea vreai să-ți mângăi sufletul slab în credință. Pe mine atâta numai, nu mă mulțumește. Căci ce-mi folosește învierea naturii, dacă inima mea stă înfrântă de durere și fără nădejde de-asupra mormintelor? Ce-mi folosește mirosul florilor de primăvară și cântecul paserilor, dacă sufletul meu e strâmtorat de griji și se cutremură în fața viitorului misterios? Mie-mi trebue învierea și vieața — pentru sufletul meu. Iar la acestea mă cheamă și mi-le chezășuește numai acea solie triumfătoare care s'a răspândit în dimineața zilei învierii dela groapa goală: «Cu adevărat, Domnul a înviat»! Toată credința și tot viitorul nostru de dincoace și de dincolo de mormânt, atârnă dela adevărul acestei solii.

În această situație s'au găsit și apostolii. Noi știm ce fel de gânduri le stăpâneau sufletele lor din Vinerea Patimilor și până în dimineața Invierii. Aceleași gânduri cari ne stăpânesc și

pe noi, când groapa întunecoasă ni-a înghiţit bucuria şi desfătarea vieţii noastre. Lumea erà pustie pentru dânşii, inima lor erà sdrobită şi fără nădejde. Soarele lor apusese. Puţinii ani pe cari i-au petrecut împreună cu Invăţătorul lor, de care nu se puteau despărţì, li-se par acum ca un vis, din care au fost treziţi cu o grozavă lovitură...

Cu aceste gânduri în inimă se duc unii la mormânt, alţii cătră Emaus, alţii în alte părţi, împrăştiindu-se ca o ceată care s'a pierdut conducătorul. Dar nu trec decât câteva ceasuri — şi o schimbare neaşteptată s'a petrecut cu dânşii. Ucenici şi ucenițe, cu paşi grăbiţi şi cu inimile emoţionate de bucurie aleargă în toate părţile pe uliţile Ierusalimului şi duc pretutindeni vestea: Domnul a înviat! A înviat! El trăeşte! El însuş, aşa cum l-am cunoscut şi l-am uitat în timpul petrecerii noastre cu dânsul! Intristarea lor se schimbă de-odată în bucurie nespusă. Frica lor — în curaj fără păreche, şi nu există putere pe lume care să-i poată oprì în calea lor. De acum înainte ei ştiu ai cui sunt.

Oare cum se explică această schimbare subită în fiinţa apostolilor? Cetiţi mărturia lor şi veţi găsì explicaţia. Fiecare cuvânt pe care-l rostesc, fiecare şir pe care-l scriu, întreaga lume sufletească în care petrec, e izvorîtă şi se întemeiază pe credinţa tare ca o stâncă de granit: că Domnul a înviat. Ei, cei fricoşi de mai înainte, nu aşteaptă decât un ordin dela stăpânul inimei lor, ca să pornească în lume şi să vestească la toată făptura ceeace le pusese în mişcare întreg sufletul. Ascultaţi propovăduirea lor dela început: «Bărbaţi Israilteni, pe acest Iisus, pe care prin mânile celor fără de lege răstignindu-l l-aţi omorît... l-a înviat Dumnezeu, căruia noi toţi suntem mărturie (Fapt. Ap. 2, 23—32)... In ştire să fie tuturor vouă şi tot poporului lui Israil, că în numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, pe carele voi l-aţi răstignit, dar pe carele Dumnezeu l-a înviat din morţi, întru acela acesta stă înaintea voastră sănătos... (Fapt. Ap. 4, 10)... Mântuitorul nostru Iisus Hristos moartea a stricat şi a adus la lumină vieaţa (II Tim. 1, 10)... De nu a înviat Hristos, zadarnică este propoveduirea noastră şi zădarnică este şi credinţa voastră şi ne aflăm şi noi mărturii mincinoase a lui Dumnezeu, că am mărturisit împotriva lui Dumnezeu că a înviat pe Hristos (I. Cor. 15, 14—15)». Tot eroismul şi tot entuziasmul apostolilor a izvorît din convingerea lor în

faptica înviere a Domnului. Ea a fost schinteia electrică care li-a pus sufletul în mişcare şi i-a făcut biruitori chiar şi în mijlocul chinurilor şi în faţa morţii. Lumea veche tremură de frică în faţa morţii. Acum însă ea văzù oameni cari fără frică priveau moartea în faţă şi din mijlocul torturilor celor mai grozave pronunţau cu evlavie numele lui Iisus. Aceasta e puterea de prefacere a credinţii în înviere.

Oare mai poate cineva crede că această transformare subită şi radicală în sufletul apostolilor s'a petrecut pe urma unei sinamăgiri vizionare a lor? Dar s'a mai pomenit vre-odată în istorie cazul, ca pentru un general căzut şi al cărui trup putrezeşte în pământ, soldaţii săi să se entuziasmeze întru atâta ca să cucerească ţeară după ţeară? Ori, dacă apostolii nu şi-au câştigat convingerea care-i mână în luptă prin faptica înviere a Domnului, cum este a se explicà la nişte simpli pescari galileeni din timpul acela, ridicarea de inimi şi conştiinţa cu care pornesc ei în lume, că sunt chemaţi să aducă toate popoarele la ascultarea credinţii în Hristos? Mai întâlnim noi în istoria omenirii întregi un astfel de fenomen? Intr'adevăr, pentru celce e în stare să pătrundă cât de cât în sufletul apostolilor, nu există altă soluţie a mişcării pe care ei o pornesc în lume, decât aceea pe care tot ei ni-o dau: Domnul a înviat!

Credinţa în înviere stă la temeliile creştinismului şi a bisericei creştine de atunci şi până astăzi. Intemeierea bisericei şi existenţa ei dealungul secolelor până astăzi, e neexplicabilă fără minunea învierii. Fondată pe convingerea în înviere, biserica prin prezenţa ei între noi ne spune: Domnul a înviat! De n'ar fi înviat, eu astăzi n'aş aveà fiinţă şi glas ca să vă aduc această mărturie, dar dacă exist, primiţi mărturia mea, căci dreaptă este! Domnul trăeşte!

Necredinţa de mii de ori, în aproape două mii de ani, a cercat să-l facă mort pe veci. Dar înzadar. Încă în dimineaţa învierii, necredinţa a născocit povestea: «Învăţăceii lui noaptea venind l-au furat, pe când noi dormiam.» Minciuna a ieşit în această vorbă la iveală, căci cum puteau şti ce s'a întâmplat cu Domnul, nişte oameni cari au durmit? Şi de atunci încoace în nenumărate chipuri şi înfăţişări s'a îmbrăcat acest neadevăr, nenumărate gropi proaspete au săpat pe seama Domnului, cu mii de peceţi

i-au sigilat mormântul, arme de tot felul au adus învăţaţi şi neînvăţaţi din multe arsenale, ca să păzească pe Cel ce-l declarau mort pentru totdeauna, dar încuietorile s'au deschis, peceţile s'au rupt şi ce-l înviat a trecut prin toate veacurile dela popor la popor. Toată puterea, toată înşelăciunea, toată ştiinţa s'a dovedit neputincioasă faţă de El. Toţi păzitorii mormintelor ce i le-au săpat, mai curând sau mai târziu au căzut cu faţa la pământ şi au fost siliţi să recunoască: «Învins-ai Galileene!» Domnul a înviat!

Solia învierii Domnului a ajuns şi la noi. Şi deodată cu ea Domnul însuş. Când vorbim noi de Mântuitorul nostru Hristos, nu vorbim de un mort. El trăeşte şi este cu noi. Este Domnul şi Mântuitorul nostru, acelaşi pe care-l cunoaştem din evanghelii. El are şi acum iubire pentru vameşi şi păcătoşi, uşurare pentru cei însărcinaţi, putere pentru cei osteniţi, mângăiere pentru cei întristaţi, este însoţitor pentru cei ce sunt singuri, dar are totodată şi lucru şi îndatoriri pentru cei ce vreau să fie ai Lui. Pe toţi ne chiamă la sine, ca prin lucrul fiecăruia din noi, să răspândească împărăţia harului şi a adevărului şi a vieţii, după cuvintele sale: «Eu sunt învierea şi vieaţa, celce *crede* întru mine, de va şi murì, va fi viu. Şi tot celce trăeşte şi crede întru mine, nu va murì în veci. *Crezi aceasta?* (Ioan ev. 11, 25—26)».

N. Bălan.

PAŞTILE.

Astăzi, în întreaga Biserică sobornicească ortodoxă, se serbează praznicul Paştilor. Latinii l-au sărbătorit cu cinci dumineci mai înainte. Trebuie să mărturisim, că, la aceştia, el a pierdut o mare parte din solemnitatea sa, începând de când au fost aşezate sărbători noui pentru celebrarea dogmelor celor noui. Evlavioşii Bisericii romane pun mult mai pre sus de Paşti sărbătoarea *Inimei-Sfinte* (La fête *du Sacre-Coeur*) şi cea a *Concepţiunei-Immaculate* (La fête de l'*Immaculée-Conception.)* Cât priveşte poporul, care nu se dă de evlavios şi care nu ia parte la liturghie decât odată pe an, el preferă totdeauna ziua de Paşti, aducându-şi aminte de obiceiul vechiu. El a păstrat chiar datina de a serbà Lunia acestei sărbători mari, neasistând la slujbele Bisericii, cum asistau strămoşii lui, ci dându-se cu totul plăcerilor.

In Biserica soborniceească ortodoxă, Paştile au rămas întotdeauna cea dintâi sărbătoare a Bisericii. Răsăritul creştin întreg, care observă cu o credinţă atâta de cucernică penitenţele marelui post pentru a se pregătì în vederea solemnităţii Paştilor, prăznuieşte această sărbătoare c'un entuziasm pururea nou.

Un pastor protestant din Geneva, B. Bouvier, care a petrecut mult timp în Rusia, a descris, într'una din predicile sale, modul cum se serbează Paştile în Biserica ortodoxă. Va fi cu atât mai folositor să reproduc cuvintele lui, cu cât, în ultimele ediţiuni ale predicelor onoratului pastor, s'a purtat grije să se schimbe pasagiul din chestiune. Nu cunoaştem motivul acestei mutilări, dar e prea evident, că nu-l putem atribuì nici spiritului de toleranţă, nici respectului ce erà dator să-l aibă faţă de textul scriitorului conştienţios, celce voià să-i reproducă opera. Ori şi cum ar fi, iată locul aşafel, cum îl citează în întâia ediţiune: [1]

«Fraţii mei întru Iisus-Hristos,

«Intr'o biserică creştină depărtată de noi, în mijlocul căreia am trăit eu vreme îndelungată, există un obicei, pe atât de interesant, pe cât şi de venerabil, pentrucă poartă coloritul cald şi naiv al credinţii celor dintâi timpuri, şi pentrucă el trebuie să se urce până la acele vremuri. Dupăce s'au pregătit multă vreme pentru această zi mare de Paşti, la care noi nu ne cugetăm decât atunci, când soseşte, credincioşii acestei Biserici vin în biserici, aşteptând revărsarea zilei, acì petrec ei noaptea. După rugăciune şi citirea evangheliei, o reculegere tainică şi lungă dispune sufletele către aşteptarea a ceia ce are să se întâmple. Deodată, înainte de zorile zilei, fiecare asistent, îşi armează mânile cu o lumânare, ca şi cum ar vreà să se coboare împreună cu sfintele femei în mormântul Domnului; uşile sfântului locaş se închid, şi preotul, înaintând asemenea îngerului înaintea ucenicilor, strigă cu un glas de triumf: *Hristos a înviat!* La această veste, care pare veşnic nouă, atâta e ea de fermecătoare, o murmurare sfântă pătrunde adunarea; toţi o repetă cu bucurie, adresându-şi unii altora felicitări şi urări de bine. Clopotul, bătut din toate părţile, o duce departe cu vocea-'i sărbătorească; focuri de veselie strălucesc pe toate locurile şi fericirea pe feţele tuturora. Vreme de

[1] Doctrine chrétienne en huit sermons, etc., par. B. Bouvier. pasteur de l'Eglise de Genève. — Genève, 1835.

patruzeci de zile această ştire este singura formulă de salutare, ce-şi adresează rudeniile, prietinii, ba chiar şi streinii. *Hristos a înviat*, zice unul; *da*, răspunde celălalt, *adevărat a înviat*. In felul acesta, a trebuit să se petreacă lucrurile la început; astfel a trebuit să fie, într'adevăr, mirarea şi bucuria, aceasta a trebuit să fie multă vreme singura convorbire a neînsemnatei familii creştine, în urma învierii acestui Invăţător preaiubit, a căruia moarte ea o deplânge aşa de mult, pentrucă nu erà în stare încă să o înţeleagă câtuşi de puţin. Vai! pentruce oare nu sunt tot acestea şi simţemintele voastre, creştini ai zilelor noastre, în loc de acea indiferenţă profundă, pe care o străvestesc aşa de rău aparenţele voastre de sărbătoare?!»

*
* *

Da, vom zice noi împreună cu onoratul pastor Bouvier, «In felul acesta, a trebuit să se petreacă lucrurile la început». Aceasta-i gloria sfintei Biserici soborniceşti a Răsăritului, că a păstrat, *până şi 'n practicele ei simple*, spiritul primitiv. Cu cât mai mult l-a păstrat ea în ce priveşte doctrina ei! Singura ei grijă a fost pururea de a păstrà neatins ceeace primise, şi, în timp ce Apusul, împins din greşeli în greşeli, din inovaţiuni în inovaţiuni, de către papalitate, a sfârşit pierzând aproape complet spiritul creştin, venerabila Biserică a Răsăritului, martoră la această decădere succesivă, îşi aduceà aminte neîntrerupt de acest cuvânt al marelui apostol: *Păzeşte depozitul!* Spiritul creştin s'a păstrat în sânul ei, şi se manifestă încă din practicele şi obiceiurile aşezate în Biserica primitivă. Ceeace a băgat de seamă pastorul Bouvier cu prilejul prăznuirii sărbătoarei Paştilor, poate oricine să observe în toate sărbătorile ei, în săvârşirea sfintei sale liturghii, până şi în odăjdiile, cari slujesc la slujbe. In toate celece se ţin de religiune, Răsăritul creştin a rămas *immobil*. Oameni, cari se cred filozofi, îi fac din acest fapt un reproş, şi ei nu-şi dau seama, că ideia lor, unică în felul ei, este, prin ea însăşi, apologia immobilităţii pe care o condamnă, fiindcă ea (ideia) dovedeşte o uitare complectă a simţului creştin. Este doar creştinismul un sistem filozofic menit a se schimbà împreună cu timpul? In religiune nu există decât numai *un progres*; acest progres nu-i cel al religiunii însaşi, care este *immobilă,* fiindcă ea este *adevărul* şi deoarece ea se împărtăşeşte din immutabilitatea lui Dumnezeu

însuşi, care a descoperit-o. Progresul nu poate fi decât *în noi*, prin cunoaşterea tot mai aprofundată şi tot mai curată a religiunei. Sau, cu cât va fi aceasta cunoaştere mai conformă cu cea a apostolilor şi a celor dintâi ucenici crescuţi în şcoala dumnezeescului Dascăl, şi pătrunşi de spiritul divin, cu atât va fi ea mai desăvârşită. Progresul, în religiune, constă în urcarea îndărăpt, când ai avut nenorocirea să inovezi, cum este cazul Apusului. Cât priveşte Răsăritul creştin, el n'are să revină asupra inovaţiunilor sale, deoarece el a păstrat totdeauna cu pietate ceeace a primit dela apostoli. Spiritul omenesc s'a lăsat atras, în Răsărit, ca şi peste tot locul aiurea, de o activitate continuă şi, uneori, chiar febrilă; dar el a rămas sub pridvor şi n'a dat năvală nici când asupra templului, mai puţin încă asupra Sfintei Sfintelor.

Un preot roman, *de bună credinţă*, dupăce a cercetat o Biserică ortodoxă şi a observat caracterul primitiv, care se desprinde până şi din cele mai neînsemnate amănunte ale obiectelor, cari slujesc cultului, se puse în genunchi şi zise cu voce tare: «Dumnezeule, î-Ţi mulţumesc, că mi-ai hărăzit darul să pot vedeà Biserica Ta aşa, cum a fost ea în cele dintâi zile!» Cât de mulţi preoţi romani sunt cu aceleaşi simţeminte!

Dea Domnul, ca 'ntr'o zi sfânta Biserica sobornicească orientală să le deschiză porţile sale. Celce a rostit cuvintele *aşa de soborniceşti*, pe cari le-am raportat mai sus, ar fi fără îndoială unul din cei dintâi, care ar întrà, şi noi cunoaştem mulţi alţi astfel de preoţi, cari ar fi fericiţi, părăsind Roma şi inovaţiile ei, pentru a întrà în *Biserica immobilă*, la care ei aparţin cu inima. În faţa dogmelor celor noi, pe care vreau să li le impună, ei simt mai mult decât oricând, trebuinţa de a-şi găsì liniştea în credinţa cea curată, *pururea* păstrată; în practicele venerabile, cari respiră un parfum atât de dulce de anticitate creştină.

Fie, ca Biserica ortodoxă să le înţeleagă dorinţele lor şi să le vină într'ajutor acestor credincioşi adevăraţi, cari suspină după ea, şi cari aspiră să mânce în sânul ei mielul pascal!

După **R. F. Guettée.** *I. Beleuţă.*

F. Thomas.

CHESTIUNI VITALE.

VI.

Să trăeşti — Pentruce?

«Vieaţa omului pe pământ nu e nici o zi de sărbătoare nici o zi de doliu: e o zi de lucru». Vinet.

Cunoaşteţi, desigur, obiceiul neghiobesc de a închide câteva vrăbii într'o colivie aşezată pe două roate, care se învârtesc mereu sub picioarele bietei paseri. Asta este ideia, pe care şi-o fac mulţi despre vieaţă; şi trebue să mărturisim că, urmând punctul lor de vedere, au dreptate. Luaţi un individ oarecare, la întâmplare. Uite cum îşi petrece timpul de ani întregi: se scoală, mai mult sau mai puţin de dimineaţă, îşi face toaleta, îşi ia primul dejun, se duce la lucru, se întoarce seara să cineze, se culcă şi a douazi începe acelaş lucru. Aşa va fi poimâne, şi tot aşa şi în zilele următoare până la sfârşit. Nu-i asta roata vrabiei care se învârteşte? Acelaş om, la o anumită vârstă, se însoară. Are copii, pe care îi creşte bine sau rău, dându-le o educaţiune, mai mult sau mai puţin complectă, după poziţiunea lui socială. Aceştia, la rândul lor, mărindu-se se despărţesc de părinţii lor, cari se vor găsì îndată singuri, vor îmbătrânì şi apoi vor dispăreà împinşi de valul, care-i urmează. Copii continuă tradiţia părinţilor: se căsătoresc, formează familii, care îi vor înlocuì şi vom aveà mereu acelaş lucru: vieaţa care se învârteşte pe două roate.

Tot aşa şi e cu popoarele, care şi ele sunt nişte familii mărite, ce se succed pe pământ. Se nasc la un moment dat al istoriei, se desvoaltă încetul cu încetul, capătă din ce în ce mai multă importanţă, ajung apogeul măririi şi al puterii, îşi pierd apoi prestigiul, coboară povârnişul pe nesimţite, până când dispar, fiind cotropite sau distruse de alte popoare. Naţiunile cele mai viguroase, ca Romanii, popoarele cele mai civilizate, ca Egiptenii sau Grecii îşi au fiecare rândul lor. Altele şi-au luat locul pe scena istoriei, până ce vor fi date şi ele la o parte.

Pururea roata care se învârteşte mereu!...

Să lăsăm rasele umane şi să ne gândim un moment la planeta noastră, care e sediul tuturor acestor evoluţiuni. Vom găsì acelaş fenomen. Astronomii ne anunţă că punctul acesta pierdut în înfinit, care se numeşte pământ, se ruinează din ce în ce în decursul veacurilor. Munţii se micşorează, mările se umplu cu uscat, pământul se răceşte, şi savanţii ne asigură că se transformă puţin câte puţin, în lună, adecă într'o lume fără atmosferă, care, mai curând sau mai târziu va dispăreà şi ea...

Vă îndoiţi? Iată ce ziceà de curând în *Revue des Deux Mondes* un savant al Parisului: «Va venì o zi când planeta noastră, fiind moartă, substanţa a tot ce va fi trăit va intrà în pământul răcit, care va fi un mormânt caraghios, ce se va învârtì în tăcere şi pustiu prin profunzimile nepătrunse ale cerurilor stinse»... Cum vedeţi, perspectiva nu e veselă... cel puţin pentru aceia, cari nu cred decât în vieaţa prezentă.

La ce poate servì omului deci, să acopere acest pământ cu construcţiuni aşa de măreţe, cu oraşe, drumurile de fier şi fire telegrafice, dacă într'o zi, — ştiu bine că ni se lasă un răgaz de câteva milioane de ani! — totul va devenì inutil, în urma morţii şi distrugerii a tot ce se vede pe el? Atât e de adevărat că ştiinţa singură nu poate fi de ajuns: prelungiţi liniile, pe cari vi-le trage şi veţi ajunge la contraziceri cu totul absurde.

Noroc că acelaş savant, puţin mai departe, se exprimă astfel: «Şi după aceea? Aici ştiinţa rămâne mută: în cartea naturii, care ni se deschide şi în care ne cufundăm cu atâta lăcomie spre a descifrà viitorul, lipsesc două pagini, şi anume tocmai acelea cari ne interesează mai mult; cea dintâi şi cea din urmă».

Foarte bine! Tocmai asta vă cerem: ca Ştiinţa să studieze cu grijă ceeace e, şi să recunoască, că asta nu e totul. Să lase poarta deschisă unei alte activităţi a spiritului omenesc: credinţa, activitate nu mai puţin legitimă ca ceealaltă; şi oamenii ştiinţei nu vor mai aveà nici un motiv să se certe cu credincioşii... cu condiţiune — cei drept — ca aceştia să fie tot aşa de raţionali ca şi savanţii.

Dar să continuăm investigaţia: vedem că ştiinţa ne anunţă că planeta noastră e supusă soartei universale a roatei de sub colivia vrăbiei. Nu putem face un pas mai departe şi să afirmăm fără a fi acuzaţi de prea mare îndrăzneală, că sistemul nostru solar va ajunge la acelaş rezultat? Căci, cu timpul soarele, acest tată bun de familie, înconjurat de copiii săi, planetele, cărora le face atâta bine, şi el se uzează. E greu de conceput altfel, fiindcă în fiecare moment, pierde atâta căldură şi lumină. Dar, atunci, dacă el se uzează, va venì un moment, când nu va mai puteà fi întrebuinţat, din pricina că se va stinge. Şi ce se va face apoi cu întregul sistem solar? Imposibil de spus. In orice caz zărim perspective care seamănă grozav cu celelalte. Să fim noi atunci ocnaşi condamnaţi la o muncă îngrozitoare al cărei rezultat nu-l vom vedeà niciodată? Atunci, desigur, dacă-i astfel, n'avem nimic de zis asupra vrăbiei, care se învârteşte mereu pe roata ei, aşteptând moartea!

In faţa unei astfel de stări de lucruri, în faţa acestui caraghios angrenaj, care ne târeşte, volens nolens, oamenii se împart

în două categorii: unii cari nu cugetă, şi cari sunt cei mai numeroşi, şi alţii cari cugetă şi ne propun soluţiuni mai mult sau mai puţin raţionale. Să vedem mai întâi pe cei dintâi.

Mărturisesc sincer că nu înţeleg cum ar puteà trăì 20, 30, 50 de ani, fără să se gândească la vieaţa pe care o duc. Şi totuşi, privind lucrurile mai deaproape, cred că pricina trebue căutată în poziţiunea, pe care o creiază societatea atâtor oameni. Există, nu zic în China sau în Africa, ci chiar în Europa şi în toate ţările din ea, o mulţime de oameni şi femei, a căror existenţă e cu totul rudimentară. Adevărate animale, ocupate de dimineaţa până seara cu un lucru obositor. Prăpădite de osteneală, când intră în casă, nu au nici o oară liberă spre a se reculege şi gândì un moment asupra vieţii pe care o duc. Dacă ar aveà cel puţin Dumineca. Dar de cele mai multeori lucrează şi Duminecă dimineaţa; iar după prânz adesea sunt aşa de obosiţi, încât în timpul celor câteva oare care îi despart de Luni, trebue să doarmă.

Înţeleg, desaprobându-le mult mijloacele violente, pe cari le întrebuinţează în desnădăjduirea lor; înţeleg de ce mulţi protestează contra unei astfel de stări de lucruri şi amintesc patronilor, care uită, că ei, lucrătorii, nu sunt maşini condamnate să meargă veşnic, fără pic de repaus. Ştiu că sunt şi frumoase excepţiuni. Cunosc stăpâni cari sunt adevăraţi părinţi pentru lucrători. Aceia pot fi liniştiţi căci revoluţia socială nu-i va atinge. Dar excepţia nu face altceva decât confirmă regula. Şi tocmai e timpul de a se aduce modificări adânci într'o stare de lucruri, care sfărâmă pe om ca pe un obiect fără valoare. Progresul adus în industrie de maşini ar trebuì să aiba ca rezultat, cum ziceà Taine, de a permite unui mare număr de oameni, care creşte pe fiecare zi, să intre în vieaţa gândirii, ieşind din angrenajul teribil al vieţii materiale.

Această categorie de oameni, care dispune de aşa puţin timp, ca să cugete, îmi inspiră o mare milă. Aceştia sunt cei mai interesanţi, şi scopul acestor rânduri nu-i altul decât să le ajute, fie numai pentru câteva momente, să se gândească asupra vieţii şi scopului ei, dacă acesta din urmă are vre-un scop.

Dar nu numai aceştia nu se gândesc niciodată. Din nenorocire, un mare număr de oameni se găseşte în aceeaşi stare, şi asta numai din vina lor. Nu cugetă fiindcă nu vor şi preferă să se lase în braţele egoismului şi pasiunilor. Înţelegând foarte bine că, dacă există altceva mai presus de vieaţa materială, ei sunt vinovaţi că trăesc aşa cum trăesc, preferă mai degrabă să se asurzească şi să respingă toate glasurile, care s'ar puteà ridicà împotriva acestei stări din adâncul conştiinţei lor. Lucrând

astfel nu ne amintesc ei, oare, de struţul, care, când e urmărit, îşi ascunde capul în nisip crezând prin asta că va puteà scăpà de duşmani? Să tot facă sgomot în ei şi în jurul lor, de obiceiu ei nu izbutesc să se asurzească în totul. Vai lor, dacă vor ajunge acì. Atunci nu mai merită numele de oameni, căci sunt în starea animalelor! Care nu vor fi decepţiunile lor, când, dupăce au vegetat câtva timp, observă că trupul pe care l-au făcut un fel de instrument al plăcerilor, s'a uzat, și refuză de a-și mai face datoria!

«Negligenţa oamenilor — zice Pascal — într'o afacere unde e vorba de ei înşişi, de veşnicia lor, de eul întreg, mă irită mai mult decât mă înduioșează. Mă miră și mă înspăimântă; e un monstru pentru mine. Nu-i nevoe să fii cine știe cât de mare erudit, ca să înţelegi că pe pământ nu există mulţămire adevărată și trainică; că toate plăcerile noastre nu sunt decât deşertăciune, că relele noastre sunt infinite, și că în sfârșit, moartea, care ne amenință în fiecare moment, trebue neapărat să ne pună după câţiva ani într'o necesitate imperioasă, de a fi sau nimiciţi sau nenorociţi pe veci». E timpul acum de a vorbì de aceia care îşi întrebuinţează facultăţile nu spre a se bucurà de plăceri, ci spre a căutà o soluţiune la această întrebare: Să trăeşti? Pentruce?

Soluţiunile propuse sunt numeroase: multe sunt false, însă altele conţin o parte de adevăr. Să examinăm pe câteva dintre ele și să vedem care corespund adevărului.

Dintre soluţiunile, pe care le numesc greșite, nu voiu enumărà decât una sau două, din cauza lipsei de spaţiu. Ele ne vor apăreà ca produs al temperamentului fiecăruia. Astfel, să luăm, de pildă, caracterele care văd numai părţile frumoase ale vieţii. Fie că se bucură de o sănătate excelentă, fie că se găsesc într'o poziţie mulţumită ei sunt pururea cu surâsul pe buze și nu se lasă mâhniţi de părţile triste ale existenţei. Vieaţa e pentru ei un lucru plăcut, un moft, pe care ar fi ridicul să-l aprofundezi. Cu atât mai rău pentru aceia care o iau în serios. Acestea sunt spirite amărîte, care vor merge din decepţiune în decepţiune. Pe când, e mult mai comod să te laşi târît de curent, evitând tot ce ar puteà fi un motiv de suferință și necaz şi căutând cu grije și înţelepciune (spre a le face să dureze mai mult) bucuriile de aici. Vieaţa e o sărbătoare, o arenă de plăceri; să profităm de ea, fără să ne îngrijim de ziua de mâne. Să mâncăm și să bem, căci mâne vom muri.

Acești oameni își compară ei singuri existenţa cu un val, care se formează la suprafaţa oceanului, creşte, face puţină spumă și apoi dispare: Un fum, care se ridică în spirale plăcute către cerul albastru, o picătură de rouă, care străluceşte un moment

în livadă, o floare care se deschide la lumina veselă a soarelui de primăvară, un foc de artificii foarte frumos de privit. E drept că nu durează mult, dar ce ne impoartă? Numai — spun ei — să avem timp să o privim puţin şi să scoatem un strigăt de admiraţie! Vieaţa nu e ea oare în definitiv, o iluzie, un miraj fără nici o realitate? Vrem să l ajungem şi mirajul fuge mereu. Totul e să nu ne întristăm, căci această urmărire are şi ea un farmec. Nu e caraghios să alergăm după fluturi, chiar când le ducem lipsa? Nu veţi cere celor cari concep vieaţa sub acest unghiu, să simtă vre-o simpatie pentru ceice sufăr, să plângă cu ceice plâng. Ei nu-i văd şi nu-i aud, fiind înzestraţi cu o extraordinară facultate de a nu-i auzì decât sunetele şi de a nu vedeà decât priveliştele şi spectacolele care-i încântă. Deasemenea, vor fugì cu o sfântă oroare de societăţile serioase, unde oamenii lucrează şi se devotează iubind pe alţii. Ei nu se gândesc decât la desfătări şi să meargă din sărbătoare în sărbătoare, din distracţie în distracţie ferm hotărîţi de a se desfătà şi bucurà până la sfârşit. Vă vor râde, când veţi începe să le vorbiţi de lucruri serioase. Au în cap cu totul alte preocupări!...

Dealtminteri, dacă-i lăsaţi liniştiţi, nu vă vor face nici un rău. Oameni buni, ei sunt dispuşi să vadă părţile frumoase ale lumii întregi, numai să nu fie luaţi în râs, ci să râdem şi noi împreună cu ei. Deasemenea, nu datorează atât bunului Dumnezeu (dacă există?!) că i-a creat. Ar fi chiar ispitiţi să-i zică într'o anumită ocaziune un cordial «merçi» pentru spectacolul amuzant, la care i-a invitat, cum ar mulţumì, la eşirea dela un bal, stăpânei casei, pentru o serată plăcută: politeţea intră, într'adevăr, în categoria datoriilor lor.

Tipul generaţiunii actuale ar fi ilustrul scriitor Ernest Renan. Din adâncul fotoliului lui de academician, el credeà că e la teatru şi că priveşte o scenă mai mult sau mai puţin comică, care se desfăşură înaintea ochilor săi. Având tot ce dorià; celebru, plin de talent, stimat de contimporanii săi, găsià vieaţa frumoasă, şi nu puteà înţelege pe spiritele acelea posomorîte, cari văd lucrurile în negru şi se plâng totdeauna. Nimic nu-l înveseleà ca întâlnirea cuiva, care-l luà în serios. Deasemenea, la sfârşitul vieţii sale, când trebuì să părăsească fotoliul orhestrei, în care se instalase în linişte, o făcù fără amărăciune, chiar cu plăcere, gândind că e bine ca fiecare să-şi aibă rândul lui la spectacol, la râs şi surâs. Foarte bine, că el care-şi făcuse rândul, trebuià să iese din vieaţă, abià mai stăpânindu-se de râs.

Veţi zice că o astfel de concepţie despre vieaţă denotă la acei cari au adoptat-o un optimism robust, ca să nu zicem o uşurinţă de neconceput.

Soluţiunea următoare, a pesimiştilor, cari văd totul în negru, e ea oare mai de valoare? Ne îndoim. Aceştia privesc toate lucrurile dinspre partea lor întunecoasă. Soarele poate să strălucească deasupra capului lor, căci ei nu-l zăresc... ceeace le atrage privirea, e norul imperceptibil, pierdut în cerul albastru, pe care nimeni, afară de ei, nu l-a observat. Ei nu văd flori sămănate dealungul drumului; nu simt decât mărăcini şi bolovani, care le ostenesc picioarele. Ciripitul vesel al paserilor e necunoscut pentru ei, sau, dacă-l cunosc şi-l aud, îl consideră ca nişte note false, care le supără urechile.

Observă pretutindeni răul, nimic decât răul, ajung deasemenea să conchidă că vieaţa e o mistificare colosală, o tragedie oribilă, în care au fost aruncaţi fără să vreà. Oricine ar fi autorul universului, — fie el Dumnezeu sau întâmplarea — s'a înşelat sau ne-a înşelat. Ne-a jucat cea mai rea festă care se poate închipuì, poate fără să vreà, poate chiar, ceeace ar fi şi mai rău, cu un scop hotărît de mai înainte, din cruzime, pentru plăcerea de a ne vedeà suferind, ca imperatorii Romani, care veniau în arene să privească la spectacolul gladiatorilor, care se sfăşiau. Vieaţa e un rău de care trebue să te scapi cât mai degrabă posibil, şi cât mai în întregime. De o mie de ori ar fi fost mai bine să nu ne fi născut niciodată. Idealul vieţii e moartea!...

Aceasta a fost concepţia pesimiştilor din toate timpurile, dela Buddha, care erà un om cinstit, milos, până la Schopenhauer, care erà mult mai inferior. Trebue să spunem, ca să fim drepţi, că Schopenhauer, deşi iubeà aşa de puţin vieaţa, n'ar fi voit pentru nimic în lume să şi-o scurteze pe a lui, pe care în general nu o găseà tocmai rea; din contră a făcut tot ce-i stà în putinţă să o prelungească cât mai mult. Vreţi o dovadă? Ascultaţi ce spune un biograf al lui de curând: «Fiind în Neapole, părăsì îndată acest oraş spre a evità pojarul care se ivise acolo. Tot aşa făcù şi la Berlin din cauza holerei. Intr'altă zi fugì din Verona fiindcă simţise că acolo se fumà un tutun otrăvitor. Aveà obiceiul să ţină un pistol sub pernă pentru a fi sigur în caz când cineva ar fi atentat la vieaţa lui scumpă. Locuià în primul etaj: vreà să fie mai sigur în caz de incendiu. Nu voià să fie barbierit decât cu un briciu al lui particular, temându-se de contagiune. Frica aceasta îl făcuse să poarte în buzunar o bucată de piele de care se servià singur».

Inconsecvenţa te izbeşte în ochi. Desigur, ni se va zice când cineva e nemulţumit cu vieaţa, ori pleacă din ea, ori cel puţin nu face nimica să rămână în ea. Aşa e, dar fiţi liniştiţi, Schopenhauer nu intră în cadrul obiecţiunii noastre. El răspunde că acese inconsecvenţe dovedesc şi mai mult adevărul sistemului

lui, deoarece asta e culmea vicleniilor naturii. Jucându-se cu suferinţele noastre, natura ne-a pus în inimi setea de vieaţă, spre a ne împiedecà de a ieşì prea repede din infernul în care ne-a aruncat. Ea face ca o pisică, care a prins un şoarece şi care, înainte de a-l sfăşià îl face să sufere mult timp, exersându-şi ghiarele şi dinţii în el. Sau ca un copil rău, care închide vrabia în colivie şi-o pune pe-o roată prelungind astfel suferinţele bietului animal, prin hrana pe care i-o dă în fiecare dimineaţă.

Dar, dupăce am vorbit destul despre aceste două soluţiuni extreme, privitoare la vieaţă, iată o a treia, care e mai raţională şi care ţine de amândouă în acelaş timp: e mijlocia între optimismul şi pesimismul de care vorbirăm adineaori. După această explicaţiune a vieţii, vieaţa se poate definì ca o plimbare.

Omul e chemat să se plimbe pe pământ, fără vre-un scop precis, afară numai de plăcerea plimbărei. El va merge când la dreapta, când la stânga, simţind impresiuni variate, după împrejurări şi momente. Intr'o zi va trece printr'o livadă presărată cu flori, va puteà să se bucure după plac, fără să se îngrijească de ziua de mâne. Intr'altă zi va întâlnì o potecă stâncoasă şi obositoare; nu va pierde curajul din cauza aceasta, convins fiind că e o trecătoare grea de scurtă durată, care va fi trecută în curând.

Pentru el vieaţa e o alternare de plăceri şi necazuri, de zile luminoase şi zile întunecoase, de râs şi plâns. In general, bucuriile ţin echilibrul necazurilor şi balanţa se cumpăneşte treptat, treptat.

Trebue, dar, să primim vieaţa fără entuziasm, când serios, când râzând. Să fim mlădioşi, în faţa ei, să nu vrem să mergem pe o cale însemnată mai dinainte, căci atunci obstacolele ne vor face să suferim. Să ne mulţumim, zic ei, de a ne plimbà, de a ne pune pe trai, după capriciul împrejurărilor exterioare, fără să bruscăm nimic. Fi-va o vieaţă viitoare? Se poate, deşì nu e de loc sigur că e. Nu trebue să ne preocupăm de ea. Dacă există o vieaţă viitoare, cu atât mai bine; multe necazuri şi chinuri vor fi înlăturate prin ea. Să trăim din zi în zi, ca pasărea, care cântă când cerul e albastru şi ne dă pildă de înţelepciune, neîngrijindu-se pentru ziua de mâne.

Cu totul altfel se prezintă spiritele pozitive, care privesc vieaţa ca o afacere. Scopul vieţii lor pe pământ nu e să trăească în plăceri fiindcă atunci n'ar face să mai trăească. Vieaţa lor trebue să aibă un scop mai pozitiv. Acest scop e de a lucrà, şi încă de a lucrà mult, spre a face cât mai multe afaceri posibile şi a câştigà cât mai mulţi bani. Trebue să-şi asigure o anumită bogăţie; iar, ca să ajungă acì, nu trebue să cruţe nici o osteneală. Dimineaţa, înainte de a se luminà sunt la lucru. Sara muncesc

până târziu. Le-ar păreà nedemn pentru ei să peardă o zi, o oră chiar. Ii vedeţi ocupaţi continuu, absorbiţi de afaceri, totdeauna grăbiţi. Timpul e scurt. Timpul e ban. Vai celui ce-l pierde! Asta ar însemnà să ocupi fără folos un loc de pământ, pe care ar fi mai bine să-l laşi altora.

Ei nu tăgăduesc existenţa unui Dumnezeu, unei lumi morale, superioare, unei vieţi viitoare, dar n'au timp să se ocupe de ele. Vor vedeà mai târziu, când vor îmbătrânì, când vor fi morţi, ce e şi cu astea. Pentru momentul de faţă, în floarea vârstei, în plenitudinea facultăţilor, trebue să-şi dea trupul şi sufletul pentru afaceri.

Esenţialul e să izbutească fără a-şi jignì onoarea; căci din fericire, cu toată fierbinţeala lor, oamenii aceştia observă că nu sunt singuri pe pământ, că întâlnesc zilnic alte fiinţe asemenea lor, şi îmbrâncindu-i puţin câte-odată, le recunosc şi lor dreptul la existenţă, mai ales dacă se pot servì de ele ca de nişte instrumente de beneficii şi câştig.

Şi iată-i, pe aceşti lucrători, pururea zeloşi, că fără să bage de seamă, ajung la sfârşitul vieţii. Boala îi trânteşte cu atât mai uşor cu cât sunt mai obosiţi. Corpul le e slăbit înainte de vreme. E drept că s'au îmbogăţit, că vor terminà construcţia unui palat frumos, dupăce în ziua trecută au terminat un echipaj măreţ, au servitori în livrele... şi după aceea? Ce vor mai aveà? Ii întrebaţi? Ei bine, să ştie toată lumea: Se vor mulţumì cu luxul unei înmormântări de prima clasă; un dric cu acoperemânt de argint, tras de cai împăunaţi frumos şi cu un cosciug de lemn acoperit cu tot felul de aurării, în fundul căruia... Dar, o repet, astea numai dacă vor fi ajuns bogaţi; dacă nu... vor aveà un cosciug de lemn de brad...

Aşa e iubite cetitor că, dacă asta înseamă să trăeşti, atunci nu mai face să trăim, şi vieaţa privită ca o afacere comercială sau industrială duce la o deziluzie crudă şi oribilă chiar.

Tot aşa e şi cu explicaţia, pe care ne-o dă ştiinţa naturii, la modă astăzi numită Darvinism. Ni se anunţă solemn că ştiinţa a constatat că în lumea din care facem parte există o evoluţiune lentă, care, pornind dela o singură celulă, după multe selecţiuni şi lupte neîntrerupte a ajuns la omenire. Aceasta la rândul ei e destinată să se perfecţioneze pe nesimţite, până ce se va ajunge un ideal, pe care nu-l cunoaştem, dar care se poate întrezărì. Această evoluţiune e produsul unei forţe atotputernice, care nu e altceva decât vieaţa. Numai că ceeace ne interesează în ea nu e vieaţa individului ci vieaţa întregului, a totului. Individul n'are nici o valoare în el însuş. El nu e decât unul din nenumăratele inele ale lanţului celui mare. Legea, care guver-

nează lumea e legea forţii. De regulă, în marea luptă pentru existenţă, vor triumfà cei mai robuşti şi cei mai resistenţi. Cu atât mai rău pentru cei mici, cei slabi, săraci şi ignoranţi. Trebue să-şi ia plata, care e de a fi mâncaţi de cei mari, rolul lor nefiind altul decât de a îngrăşà pe aceştia. Dar să nu se plângă! Nu e onoare pentu măgar, de-a fi înghiţit de un leu? E cel mai sigur mijloc de a întrà în pielea lui şi de a devenì şi el la rândul lui leu — pentru scurt timp, ce-i drept? Sunt sdrobiţi? Ce-i interesează, dacă, prin asta, contribuesc la întărirea acelora, cari sunt mai puternici ca ei?

Cu alte cuvinte, lumea, în care ne mişcăm este un vast angrenaj, în care suntem târîţi şi probabil şi sfăşiaţi. Să ne mângăiem cel puţin cu gândul că prin asta omenirea progresează şi că, după 20, 30 sau 40 de veacuri ea îşi va ajunge deplina desvoltare! Ce vrem mai mult? Gândul acestei desvoltări viitoare trebue să ne facă fericiţi şi să ne mângăe atunci când vieaţa ni se pare prea aspră. Onoare celor mari, celor puternici, violenţilor, căci ei vor moştenì pământul! Trăiască ceice pot să mănânce bine şi mult! Fericiţi cei bogaţi, trăiască exploatatorii! Vai celor săraci, celor slabi, celor infirmi şi bătrâni! Să moară ca să facă loc celorlalţi!

Şi, ceeace e mai curios e că oameni foarte serioşi, savanţi mari chiar, vin să ne predice asemenea doctrine! Zeiţa «Ştiinţa» dela înălţimea piedestalului său, a pronunţat verdictul, şi n'avem decât să ne închinăm în faţa ei, fiindu-i chiar foarte recunoscători că facem parte din veacul luminii, care a ştiut — graţie descoperirilor minunate ale chimiei, fizicei şi geologiei, — să ţintuiască printre basmele doicei, noţiunile de Dumnezeu, suflet şi conştiinţă. Oricine a studiat puţin, ştie că toate astea sunt nimicuri. Ştiinţa are să ofere oamenilor — lucruri mult mai bune, spre a-i face mai buni şi fericiţi.

Marele neajuns e că asemenea teorii produc tocmai efectul contrar. Oamenii devin din ce în ce mai răi, şi se plâng din ce în ce mai mult.

S'a întâmplat că cei mici şi ignoranţi, cunoscând dintr'un jurnal de cinci parale deciziunile savanţilor, au refuzat categoric să se lase să fie mâncaţi de alţii, fie chiar în numele ştiinţei. Ei n'au mai fost bunii copii de altădată şi au început să protesteze energic. Amărăciunea, şi revolta apoi le-a umplut inima şi au declarat răsboiu acestor capitalişti, cari aveau aşa de mare poftă de mâncare. Deoarece forţa e legea vieţii, deoarece şi ei sunt decişi să trăiască, — au întrebuinţat şi ei pe faţă violenţa. Chiar ştiinţa le-a procurat materiile explozibile cele mai recente şi s'au pus energic pe lucru: casă orăşenească, teatru, camere de de-

putaţi, toate au servit ca locuri de experienţă, aşteptând ceva mai bun. Acest ceva mai bun a venit: regi, împăraţi, împărătese, prezidenţi de republici, toţi au căzut sub loviturile desmoşteniţilor, pe care voiau să-i elimineze şi cu asta nu s'a terminat; viitorul e plin de promisiuni mult mai izbitoare. Lucru hotărît: dacă mai continuă tot aşà, apoi nu ştiu care vor fi mâncaţi!...

Iată unde ajunge această concepţiune despre vieaţa-forţă, care anihilează pe individ în folosul speciei şi uită că specia, nefiind decât indivizii, vieaţa acestora are o importanţă capitală. Admit ca, în lumea exclusiv animală, legea celui mai tare, să fie legea vieţii, dar vă rog! cu toată pretinsa rudenie dintre om şi maimuţă nu-l identificaţi în totul cu maimuţa, chiar dacă pretindeţi că se trage din ea. Ţineţi seamă însă de un lucru: Maimuţa, oricât de distinsă ar fi ea din oarecare puncte de vedere, ea nu e la înălţimea omului, care cunoaşte cu totul alte vieţi decât cea animală.

Această explicaţie a vieţii poate să mulţumească pe animal, niciodată însă pe om. Şi dovada se vede din ceeace se petrece azi, chiar în sânul societăţii civilizate. In ciuda Darvinismului şi a celui «Strugle for life»,[1] curentul democratic, care ne târeşte dă o valoare egală tuturor indivizilor, oricare ar fi forţa musculară, bogăţia sau inteligenţa lor. Ce zic? Ştiţi care sunt indivizii, care stârnesc mai mult interes în sânul societăţii şi de care ne ocupăm mai mult? Sunt tocmai cei mai mici, cei săraci şi ignoranţi, copii şi minorii în toate înţelesurile cuvântului. Ei au toate simpatiile. Uneori pare că ei sunt singurii, care sufăr pe acest pământ şi uităm prea adesea că în palatele bogaţilor, îndărătul acestor bogăţii, pe care atâţia le doresc, există suferinţe, lupte, desnădejdi, cel puţin tot aşa de numeroase şi crude ca în clasa populară.

Aceeaş Ştiinţă, care ne spuneà adineaori să ne sfăşiem între noi fără milă, procură doctorului mijloace din ce în ce mai puternice spre a scăpà de moarte o mulţime de copii veniţi în lume slabi şi neputincioşi. Azi, într'o familie de 4 sau 5 copii, tocmai cel bolnav şi neputincios va primì din partea părinţilor cea mai mare îngrijire!

Nu, de o mie de ori nu! Vieaţa omului pe pământ nu e o luptă de animale răpitoare, care se înverşunează la jaf; uneori e o luptă, dar nu totdeauna. Tot aşa, nu putem spune că e o afacere comercială, care ajunge la un moment dat la falimentul morţii şi putrezirea din mormânt. Nu e o plimbare făcută la noroc, nici o excrocherie sau festă ci, e mult mai mult, e ceva de o valoare, e ..... ceeace vom spune în capitolul următor.

Dim. I. Cornilescu.

[1] Lupta pentru existenţă.

PRIMELE EXPERIENȚE.[1]

(Din memoriile unui duhovnic).

A fi preot în Nevoieși nu erà ceva lucru greu. Ca și astăzi, pe vremea mea candidații de preot căutau parohiile mai *mănoase*. Stațiunile de a doua și a treia mână, ca Nevoieșii, sistematic erau ocolite. Nime nu se îmbulzià la ele. De aceea se puteau întregì numai după ani îndelungați de vacanță, ca nu preste mult din nou să le părăsească preoții și din nou să înceapă cu publicările de concurse, cu excrierea de alegeri etc. etc. Oamenii din Nevoieși mai erau și oameni cum îi arată numele—*nevoieși*. Concurenți la Nevoieși niciodată nu s'au aflat, au trebuit totdeauna prinși cu capcana, cum se prind paserile cântărețe, căror fel și fel de lațuri și curse se pun în cale... numai doar cad în ele. Dintre prinșii în laț eram și eu. Ori câte păcate ași fi săvârșit nainte vreme, simțeam, ba tare credeam, că sunt vrednic de mai bună soarte, decât a fi preot în Nevoieși. Ursita mea însă așa a voit, și eu... m'am supus destinului. Astăzi laud pe Dumnezeu, că așa m'a cârmuit. De aveam dela început parohie bună, poate trândăveam, poate băteam drumurile comodității ce se sfârșesc cu excesele. La tot cazul aş fi trecut din lume fără a lăsà ceva urmă că am trăit, că am muncit. Numai năcazurile fac pe om activ; deci și preoții *de aur* de regulă ies din cei ce de nevoi, de năcazuri au parte în carieră... poate pentrucă năcazurile îi împintenă la schimbarea situațiilor neprielnice.

Dar să nu mă prea abat dela istoria mea. Zisei, că a fi preot în Nevoieși nu erà lucru greu. Așa a și fost. Cu ușurință s'a mântuit alegerea. Fiind unicul concurent, aproape nime nu s'a interesat de alegere. Sinodalnicii ce și-au dat voturile i-ai putut număra pe degetele dela două mâni. Voturile date, se înțelege, au fost toate pentru mine. Asta însă nici decât nu atâta va să zică, că și poporul erà pentru mine. Din contră. O parte a oamenilor îmi erau contrari, fiind eu din alt sat, deci strein. Vezi bine streinul nu prea intră în sufletul Românului (el va fi știind de ce). Pentru alții din popor eram prea învățat și prea domn mare. Nici decât nu le convenià persoana mea. Aceștia ziceau: Popa ce vine nu va intrà prin casele noastre proaste! Înaintea acestuia trebue să mergem cu pălăria în mână și... de departe

[1] Continuare la articolul din No. 17 a »Revistei Teologice« pe 1912.

să-i facem plecăciuni! Cei ce ştiau de păţăniile mele de mai înainte grăiau despre mine: Este dintre ceice nu-şi găsesc culcuşul, umblă din sat în sat! Şi cum Românul displăcerei sale dă expresie prin rămânerea la distanţă, cum am zice astăzi: prin boicot — toate trei felurile de oameni au absentat dela alegerea mea. Şi nu numai de aceştia erau în comună. Mai erau şi contrarii pronunţaţi ai instituţiei preoţeşti. Aceştia nu au mers la urnă, ca să demonstre, că pentru ei este tot una: de vine în comună ori nu vine preot. Aşa numiţii năimiţi, semidocţii erau aceştia, cari din multe prind câte ceva, fac pe grozavii în comune, iar la adecă sunt oamenii patimilor, foarte mărginiţi în judecăţi. De stricat, durere, pot strică foarte mult, căci mulţimea de cele mai multeori se poate îmbătà şi cu apă rece. Celorce departe stau de popor şi nu au legătură cu poporul nici prin minte nu le poate trece felul şi mulţimea resuscitărilor poporului din prilejul alegerilor de preot. Dacă nu toate, cele mai multe alegeri de aceste pentru poporul sătean sunt un fel de răscolire a patimilor, un fel de furtună spirituală, pe urma cărei dacă nu urmează imediat soarele calmant... foarte uşor se produc înfricoşate devastaţiuni.

Unanimitatea voturilor date mie a fost deci un fel de pânză de păianjen, în care nici musca nu se poate destul de bine legà. A fost un fel de capac ce acopereà clocotul din lăuntru al parohiei. În adevăr voturi au dat numai puţinii entuziaşti, cari înainte de toate caută şi află mângăere în instituţia preoţească, şi nu se lasă stânjiniţi în faptele bune de *palavre*... de critice neîntemeiate şi vorbe de nimic.

Alegerea îndeplinită, curând a urmat aprobarea ei şi introducerea mea în post. Cea mai interesată, ca să se întregească parohia, erà chiar autoritatea bisericească, ca să împedece totala destrăbălare a acestui popor.

La câteva săptămâni mă numiam parohul «Nevoieşilor.» Eram păstorul unei turme cât se poate de nedisciplinate şi fugace în toate părţile. Doi cu doi nu se însoţeau în ceva scop bun. De suflet, de biserică, aproape nu-i dureà capul. Egoismul cel mai cras se întronase în toate părţile. Nici în cazan nu se frământă aburii mai altfel, decum oamenii mei se frământau pe acea vreme... fără nici o ţintă binedefinită.

De persoana mea, de sineînţeles, aproape nime nu se interesà. De asigurarea unei subsistinţe convenabile preotului, plane, nu puteà fi vorba. O duceam mai mult cu chin şi vai de pe o zi pe alta, decât în belşug. Aproape luptam cu foamea şi cu golătatea zi cu zi — eu şi familia, fiind resursele preoţeşti mai mult ca sterile. Locuinţa mea... se aflà în o casă — adevărat bordeiu umed şi mucegăios, fără nici o asemănare cu locuinţele omeneşti. Nici astăzi nu-mi pot dà seama de a fost menit dela început bordeiul a cuprinde oameni între păreţi, ori numai mai târziu s'a aflat de bun pe seama parohului, care şi aşa nu cu mult însemnà mai mult în sat ca purcarul satului. Am dispus a fotografià bordeiul înainte de a-l dărâmà şi înlocuì cu casele actuale şi îi păstrez chipul în cancelaria parohială drept suvenire tristă şi monument al stărilor înjosite. Îl lăsam bucuros în fiinţă cum l am aflat, ca să fie şi posterităţii *memento*, însă trebuindu-mi teritorul de sub el, am fost silit a abzice de poftă. Destul e şi fotografia pentru stâmpărarea curiozităţii. Zeu nici un preot nu-şi va mai dorì bordeiul acesta.

Ce să fac? de unde să încep cu oamenii certaţi cu sine şi cu toate legile divine şi omeneşti?

Am recurs, ca creştin, la arma cea bună a creştinului, la rugăciune, am rugat pe Dumnezeu şi I-am zis: Dulce Isuse! În Evanghelia Ta, al cărui propovăduitor sunt eu umilul şi năcăjitul preot din Nevoieşi, ne spui: «Adevăr grăesc vouă: până ce va trece ceriul şi pământul, o iotă sau o cirtă nu va trece din lege, până ce toate vor face» (Mat. 5, 18). Dacă amăsurat acestei făgăduinţe ai hotărît a conservà legea Ta la poporul ce astăzi nu Te cinsteşte, dacă nu ai destinat perzărei turma mea, rogu-Te ferbinte: arată-mi calea ce duce la ridicarea ei din mlaştina urîtă a păcatului!.. Şi nu zadarnic mi-a fost oftatul. Nici bine nu am sfârşit cu ruga, când duhul evanghelic îmi străbăteà deja toată fiinţa. Din multele sentinţe biblice ce ca în caleidoscop s'au părândat atunci în sufletul meu, mi-a rămas una bine întipărită, şi nu că n'am dat-o uitării, dar până în ziua de astăzi este cea mai de căpetenie călăuză a mea în arta păstorirei. În formularea evanghelistului sentinţa sună: Eu sunt păstorul cel bun, *păstorul cel bun sufletul său îşi pune pentru oi.* Iară năimitul şi carele nu este păstor, al cărui nu sunt oile ale lui, vede lupul viind şi lasă oile,

şi fuge, şi lupul le răpeşte pe ele şi risipeşte oile (Ioan 10, 11—12). Atât de convingătoare şi psihologiceşte de sine înţeleasă este sentinţa, că nici încape ceva explicare lângă ea. *Altruismul păstorului* (păstorul cel bun sufletul său îşi pune pentru oi) aşa de plastic e formulat în sentinţă, de altă parte şi relele ce vin asupra turmei din negrija, din egoismul, din frica păstorului de a se dedicà chemărei, sunt atât de bine rotunzite, că a mă pierde în filozofări asupra lor ar face atât, cât a căutà să am apă bună şi proaspătă din fântâna în care nu de mult am spălat rufele murdare. Din momentul ce au ajuns la claritate în conştiinţa mea vorbele evanghelistului, am înţeles că pentru a-mi alipì turma atât de răsleaţă, alt mijloc nu am decât a *mă devotà cu totul binelui obştesc, a trăì şi murì cu turma.*

Ceva nou, nu-i vorbă, nu se cuprinde în hotărîrea mea. Toată lumea devotament pretinde dela un apostol al poporului. Şi totuş nu-i aşa. In cazul meu neobicinuinţa, *noutatea* cum am zice, consistă în faptul, că pânăce alţi conducători anticipă vorba: «vrednic este lucrătorul de plata sa» şi până ce alţii promit devotament şi dedicare carierei, dacă şi postul de preot le asigură onorabilă subsistinţă — eu mi-am zis: *Datorinţa înainte de toate!* De vor pune la o parte cerbicia poporenii şi vor recunoaşte, că mult mă sacrific pentru binele lor — bine va fi, de vor continuà cu încăpăţinarea şi în loc de pâne pietrii, în loc de vin cu oţet ori cu fiere mă vor adăpà — şi atunci bine va fi. Şi Apostolii nu tot din apostolie s'au susţinut. Ba nimic nu a stat mai departe de ei ca lăcomia de câştig. Asta expres o arată cuvintele: «Niciodată în cuvânt de măgulire nu am fost la voi, precum ştiţi, nici prin prilej de *lăcomie,* Dumnezeu este martor» (I. Tesal. 2, 5). Nu că nu au lăcomit Apostolii la codrul de pâne al fiilor lor, dar cu mare ferventă au încunjurat orice ocazie, din care s'ar fi putut conclude, că la temelia apostoliei stă ceva interes material. Zice cu referire la aceasta Pavel: *Nici am mâncat dela cineva pâne în dar, ci întru osteneală şi în nevoinţă* ***noaptea şi ziua lucrând****, ca să nu îngreunăm pe cineva din voi* (II. Tesal. 3, 8). Acesta erà şi principiul meu. Mi-am zis: Decât să mă poată numì cineva: «*materialist, trăgător* şi *asupritor de săraci*» etc. mai bine să am o bucată de pâne şi şi aceea câştigată cu sudoarea feţei mele.

In lunile dintâi de preoţie, fiindcă nu-mi cunoşteam oamenii, m'am decis să stau în rezervă cât se poate de completă — m'am pus pe punctul de vedere espectativ. Voiam să fac un fel de strategie, apoi să-mi încep munca pastorală.

Că bine am calculat mi-a dovedit o experienţă tristă, care fiind de interes, nu o pot lăsà neamintită. Anume: ca să nu zică lumea că nu fac nimic în sat, — dela început, şi în timpul rezervei impuse mi-am luat obiceiul a ţineà predici — Duminecă de Duminecă şi sărbătoare de sărbătoare. Predicile le potriveam stărilor religioase şi sociale din comună. Tonul erà când domol, când vehement; fondul însă totdeauna combatant, descriind cu vii colori relele şi plivind cam fără cruţare buruenile. Increderea prea mare — mai bine zis: naivitatea — m'a lăsat a trăì în iluzia, că dupăce numai adevărul îl grăesc şi dupăce coregerea societăţii o am în vedere, oamenii vor prinde minte, îşi vor recunoaşte defectele şi — dacă şi nu dintr'odată — rând pe rând îşi vor revenì la firea cea bună. Poate şi aşa erà, dacă aveam de făcut cu oameni cu căpătâi. Ţăranul însă tot ţăran, şi necioplitul tot necioplit. Predicile mi-le-au calificat credincioşii de ocări, sfaturile de blamajuri, şi la slujbe, din ce veneau din Paşti în Rusalii au început acum a da abià când şi când cu nasul. Grosul se adunà la bahanelii prin crâşme. Odată mi-s'a întâmplat o scenă şi mai tragică. Predicând ca de obiceiu — la un moment dat, o parte a publicului a părăsit biserica, în mod ostentativ, şi între exclamările: Bată-se popa cu păreţii! Certe icoanele şi sfinţii, nu pe noi!...

Se pricepe perplexitatea în care m'a adus demonstraţia neobicinuită în biserici. Eram conştiu, că nimănui nu am greşit nimic, nici n'am hulit pe nime. Demonstraţia deci dovedeà numai atât că ce anapoda pricep oamenii învăţăturile şi ce puţin spor se poate face cu predicile la un popor necult, ca şi al meu. Ce erà să fac? Iute şi degrabă am terminat cuvântarea şi am părăsit sfântul locaş cu convingerea că ori nu am noroc, ori nu sunt de seama oamenilor acestora.

In calea spre casă mă ataşez vecinului, un bărbat cum se cade, care nu ş'a părăsit biserica, ba lacrimi i-s'au scurs pe bătrânul obraz, asistând la necuviinţa tumultuanţilor, şi-l întreb: Ai plâns azi nene în biserică? Vei fi bolnav, ori ai altă pacoste pe

acasă!... Răspunsul categoric sunà: Nu părinte nu sunt bolnav! Pe Sf. Ta te-am plâns. Te trudeşti mult şi mai mult, dar oamenii sunt îndungaţi. Apucă altă coardă, ca om prost ce sunt îţi zic: schimbă-te! cu oamenii pe calea ce mergi nu o scoţi, la capăt!... Dapoi bine nene — îi zic — d-ta eşti de părere, că nu învăţ bine oamenii? — De învăţat bine-i înveţi, părinte, nu pot zice, că nu, ba foarte bine, însă un lucru l-ai pierdut cu totului din vedere: *Cu cleiu se prind paserile.* M'ai înţeles?... Paserile se prind cu cleiu, nu cu spărietoarea!...

Eram aproape de locuinţă, când s'a ajuns cu convorbirea acì, n'am mai putut continuà conversaţia — ne-am despărţit. Vorbele vecinului m'au pătruns însă foarte. Mi-am văzut situaţia în lumina criticei omului acestuia. Un lucru erà cu totul clar: Am voinţa, dar îmi lipseşte tactul; şi fără tact bun nici preotul nu poate fi preot, întocmai cum nu e învăţător învăţătorul ce nu se pricepe la manuarea metoadelor.

Experienţă cam compromiţătoare pentru mine... Insă n'are a face. Decâteori nu dăm de păreţi cu capul, apoi ne întoarcem. De acì încolo am fost mai alegător de mijloace, mai circumspect şi nu m'am mai lăsat a fi *răpit de devize mari, de fraze* în conducerea poporului, ci am procedat cu totului conform necesităţilor practice, ţinând seamă şi de *susceptibilităţile personale ale oamenilor* care în pastorală joacă foarte mare rol.

Vasile Gan,
protopop.

ÇE ŢI-SE PARE DE HRISTOS?

Hristos a murit, noi ştim cum. Rousseau zice că: «dacă moartea lui Socrate a fost ca a unui filozof, atunci moartea lui Hristos este ca a unui Dumnezeu»!

Nouă ni se pare că în lumea noastră se află până acum 3 minuni mai mari, în cari se cuprind alte milioane, întocmai precum oceanul primeşte în sine râuri, păraie şi picuri de ploae.

Cea dintâi, este crearea acestui univers, prin care dumnezeirea care subsistă prin sine s'a manifestat în extern, infinitul s'a manifestat în efecte finite, vecinicia în efecte temporale şi spiritul în efecte materiale. Mister necuprins! — *La început a făcut Dumnezeu cerіul şi pământul.*

A doua este mântuirea acestei creaturi; o nouă creare și aceasta, întâmplată mai presus chiar și de închipuirea îngerilor, când adecă Făcătorul a toate S'a născut din Fecioara Maria. — *Și Cuvântul trup S'a făcut și S'a sălășluit întru noi.*

A treia este o minune de alui Satan, destul de mare și aceasta și care-i arată puterea și forța. Dumnezeu se pogoară în mijlocul făpturii Sale, aducându-i «vestea cea bună», făcând fapte de mântuire și voind să scape omenimea de povara păcatului sub care gemeà, ba chiar să ia asupră-Și această povară, dar ce să vezi? această omenime, această făptură și-a batjocorit pe Dumnezeul său, L-a disprețuit și L-a blăstămat, da, într'un râs plin de dispreț L-a țântuit pe cruce! — ***Intru ale Sale a venit, dar ai Săi pe Dânsul nu L-au primit.***

Dar totuș, murind El a strigat: «*Săvârșitu-s'a!*» Și în acest cuvânt aud eu iarăși pe Dumnezeu. Nu pleacă oare, de 6000 de ani încoace, din această lume omul, fie el un Moisi, care n'a ajuns în pământul făgăduinții, sau un Ilie, al cărui lucru neisprăvit a trebuit să-l aducă la capăt Eliseiu (I Regi 19, 16 și 17); fie un Atila, sau un Mohamed, un Alexandru sau Cezar, sau Napoleon și odinioară chiar tu și eu, nu plecăm oare de aici cu toții cu acest oftat: «La ceeace eu am voit și am nădăjduit, după ceeace m'am dorit și m'am ostenit atâta, tot n'am putut ajunge»;

«***Și a treia zi iarăși a înviat***».

«Iară de vremece Hristos Se propoveduește, că S'a sculat din morți; în ce chip zic unii între voi, că învierea morților nu este? Iară de nu este înviere morților, nici Hristos n'a înviat. Iară de n'a înviat Hristos, zadarnică este propoveduirea noastră și zadarnică este și credința noastră. Și ne aflăm și noi mărturii mincinoase a lui Dumnezeu, că am mărturisit împotriva lui Dumnezeu, că a înviat pe Hristos, pe carele nu L-a înviat, dacă nu învie morții. Că de nu învie morții, nici Hristos n'a înviat. Iară dacă n'a înviat Hristos, zădarnică este credința noastră și încă sunteți în păcatele voastre; încă și ceice au adormit întru Hristos au pierit». (I. Corint. 15, 12—18).

Astfel glăsuește Apostolul! Dar departe de a se mulțămì numai cu o interpretare spirituală a învierii lui Hristos ci înfățișând și acum cât se poate de limpede alternativa: ori a înviat ori n'a înviat Hristos, acest bărbat mare a lui Dumnezeu, care

priveà cu un dispreț sfânt orice temeiu de mângăere numai pe jumătate, strigă: «*Și de nădăjduim în Hristos numai în vieața aceasta mai ticăloși decât toți oamenii suntem*»!

Ne face așadar ca fiecare să ne examinăm, dacă credem și noi în Hristos cel înviat. Dacă nu, atunci suntem și noi în păcatele noastre.

La locurile pline de taine ale Bibliei, a acestei cărți pline de sfinte misterii, aparțin desigur și toate acelea, cari ne vorbesc despre Hristos cel înviat. Este mișcătoare bucuria, ca și sfiala cea sfântă a învățăceilor înaintea acestui prietin și măestru al sufletului lor, Care S'a ridicat iarăși dintr'o altă lume vecinică și pe Care ei L-au crezut pierdut pentru totdeauna, dar Care acum iarăși se face să poată fi simțit, cu carne și sânge, mâncând și bând, întocmai acelaș, dar într'o stare mai înaltă, ne mai cunoscând nici o cătușă a materiei și a corpului celui de jos, acum văzut, apoi iar nevăzut. De sigur, mare a fost această taină; noi încă cutremurându-ne întru cele din lăuntru ale noastre, cu o sfială sfântă am fi privit la Cel înviat, la această mărturie văzută a unei lumi nevăzute, la acest învingător viu al morții, la acest om al raiului. La privirea Lui, și în noi, întocmai ca și în învățăceii Lui, s'ar fi trezit o mulțime de întrebări mari și înalte și profunde.

Unde a fost în cele 40 de zile, în decursul cărora s'a arătat asemenea unui fulger când aici, când într'alt loc? De sigur că în rai, pentrucă El îi promite tâlharului deadreapta, că va fi acolo cu El; dar totuș nu în cer; pentrucă El îi spune Mariei: «Încă nu M'am suit la Tatăl meu»; ni se spune apoi apriat că înălțarea Lui la cer s'a întâmplat abià după 40 de zile.

Aceste 40 zile ne amintesc într'un mod lămurit de cele 40 de zile ale potopului, de cei 40 de ani cât a trebuit să rătăcească Moise prin pustia dela Horeb, îndoindu-se în puterea și misiunea sa de a mai puteà scăpà pe poporul Israil; de cele 40 de zile când poporul lui Israil, părăsit de Moise, a fost pus la încercare dar proba a eșit rău, pentruce a trebuit apoi să rătăcească, drept pedeapsă, prin pustie încă 40 de ani; de cele 40 de zile cât a stat tot în această pustie marele proroc Ilie, și apoi chinuit și el de frică și de îndoeală în misiunea sa, (I. Regi 19, 1—18) a plecat spre Horeb ca acolo să primească hotărîrea dumnezeiască; în sfârșit ne amintesc de cele 40 de zile de ispită a lui Hristos

în pustie. A trebuit să aibă așadar drept Böhme, acest om plăcut lui Dumnezeu, când a crezut că și Adam a fost pus în rai la încercare în cele 40 de zile înainte de căderea sa în păcat și de aceea și Hristos a voit să rămână 40 de zile tot în acel rai, care încă nu erà de tot despărţit de pământ, ci se făcuse numai nevăzut pentru noi, pentruca să dovedească, că El, al doilea Adam, poate resistà oricărei ispite. — Dar ori cum ar fi acest lucru, pentru ochii unui credincios se deschide aici o largă perspectivă plină de taine.

Dar oare cum este vieaţa în acest raiu? Cum S'a arătat Hristos învăţăceilor Săi? în îmbrăcămintea Sa obicinuită mai înainte, cu aceleași trăsături ale feţii, sau luminat ca pe muntele Taborului? S'a arătat numai lor, sau la toţi oamenii, ca d. e. în drumul spre Emaus și în casă? Pentruce a mâncat El de mai multeori în faţa învăţăceilor? Desigur și pentru ca să le arate realitatea absolută a învierii sale corporale, dar această mâncare a avut desigur și un înţeles mai adânc, precum preste tot noi nu putem înţelege nici valoarea simbolică a peștelui, cu care ne întâlnim de repeţiteori în vieaţa lui Hristos.

Și ce le-a putut El spune despre acest rai, în care petreceà acum? Sau că nu le-a spus nimic despre aceasta și niciunul dintre învăţăcei nu cutează să-L întrebe pe El? (Ioan 21, 12).

Pentruce au trebuit să plece ei în Galilea, ca acolo să-L vadă, pe câtă vreme El se înalţă la ceruri, de pe muntele maslinilor? Ce însemnează înălţarea la cer, pe câtă vreme întreaga lume e ceriul lui Dumnezeu?

La toate aceste întrebări nu poate da nimenea un răspuns sigur. Totuș ele aparţin la acel balsam vindecător de suflete, pe care ni-l recomandă apostolul: «Gândiţi-vă la cele ce sunt de sus». Nici peregrinul nu știe bine, cum va fi în ţara lui frumoasă, după care se dorește atâta, dar el totuş se gândește la ea: și tocmai acest simţământ îl face ca în drumul său să nu se oprească prea mult la toate nimicurile.

În sfârșit s'au împlinit și cele 40 de zile și figura Fiului omenesc este și mai măreaţă, iar cuvintele Lui și mai pline de maiestate. Atunci își conduce învăţăceii pe muntele maslinilor și le zice: «Datumi-s'a mie toată puterea în cer și pe pământ. Dreptaceea mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-i pe ei în numele

Tatălui şi al Fiului şi al sfântului Duh. Învăţându-i să păzească toate câte am poruncit eu vouă, şi iată eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului».

Apoi S'a înălţat la cer şi şade de-a dreapta Tatălui. (Marcu 16, 19).

Şi iarăşi va să vină, să judece viii şi morţii.

După F. Bettex. *Nicolae Ţandreu.*

DIN VIEAŢA BISERICEASCĂ.

Revista noastră dela început s'a năzuit să fie o oglindă a străduinţelor şi a faptelor bune din vieaţa noastră bisericească. Am încrestat şi până acum ceeace ni s'a părut mai vrednic de ştiut şi de imitat de pe terenul desvoltării noastre bisericeşti, dar n'am făcut acest lucru în mod mai sistematic. Ca să satisfacem acestei cerinţe în mai mare măsură de aici înainte, deschidem o nouă rubrică, sub titlul: ***«Din vieaţa bisericească»***, *în care vom publicà rapoarte şi dări de seamă despre preocupaţiile noastre bisericeşti, despre starea şi desvoltarea instituţiilor noastre constituţionale, despre activitatea preoţilor pe toate terenele, în sfârşit rapoarte şi dări de seamă din cari să ne putem cunoaşte situaţia în care ne găsim, munca ce se săvârşeşte şi care ar trebuì să se săvârşască ca să înaintăm pe calea unui progres sănătos.*

Inceputul îl facem, publicând raportul ce urmează, al distinsului nostru protopop ***Dr. I. Lupaş*** *despre starea protopopiatului Săliştei în decursul anului trecut. Dăm acest raport şi ca un model după care să se orienteze şi alţii. Nu vom publicà rapoarte după un obicinuit şablon, ci numai de acelea cari prezintă situaţia reală cu obiectivitate şi din cari cetitorii să poată scoate indemnuri şi învăţăminte folositoare.*

Raportul general

al oficiului protopopesc gr.-or. român din Sălişte despre afacerile şi starea culturală a protopopiatului Sălişte în cursul anului 1912.

Onorat Sinod Protopopesc,

Potrivit uzului din anii precedenţi îmi iau voie a înaintà despre afacerile bisericeşti, şcolare şi epitropeşti, precum şi despre starea culturală şi numerică a poporului din protopopiatul Săliştei, în cursul anului 1912, următorul Raport general:

I. Afaceri de birou.

Numărul actelor înregistrate la protocol în cursul anului 1912 a fost de 536, cari sunt grupate după cuprinsul și natura lor în 4 secțiuni și anume: s. I, afaceri bisericești 210; s. II, afaceri școlare 201; s. III, afaceri epitropești 107 și s. IV, afaceri diverse 18. Toate aceste acte au fost rezolvate la timp; restanțe pe anul 1913 n'au rămas decât în 2 cauze disciplinare încă nefinalizate.

II. Afaceri bisericești.

Momente mai însemnate pentru vieața bisericească a protopopiatului nostru au fost în cursul anului 1912: sfințirea din nou a *bisericii din Mag* la 15 Iulie 1912. Această biserică destul de solidă și încăpătoare ca zidire, a fost zugrăvită, în consonanță cu regulele de ornamentică ale stilului bizantin-răsăritean, din partea pictorului D. Cabadaieff pentru prețul de 3000 coroane. Actul sfințirii l-a săvârșit protopopul tractual, în calitate de mandatar al Exc. Sale In. Prea Sf. nostru D. Arhiepiscop și Metropolit Ioan Mețianu, și cu asistența preoților Ioan Manta sen., Aron Flucuș, Iacob Steflea, Alexandru Vlad, Vasilie Suciu, Ioan Oțoiu și Ioan Hanzu. Raport amănunțit despre sfințirea bisericii din Mag a publicat părintele Oțoiu în «Telegraful Român» Nr. 80 din 1912.

În 14 Septemvrie 1912 s'a sfințit din nou biserica din Gruiul Săliștii, la care s'a făcut în cursul lunii August o reparatură în preț de circa 3000 cor. Actul sfințirii a fost săvârșit de acelaș mandatar arhiepiscopesc asistat de preotul Ioan Popa.

Iar în 16 Sept. 1912 s'a sfințit din nou biserica din Amnaș, la care s'a făcut o reparatură mai mică. Actul sfințirii l-a săvârșit și aici protopopul tractual asistat de preoții Ioan Predovici și Vasilie Suciu. Cu acest prilej s'au împărțit poporului din Amnaș în mod gratuit 100 de broșuri din «biblioteca Șaguna».

Celelalte edificii bisericești din protopopiat se află în stare bună, afară de bisericile din Aciliu, Topârcea, în parte și cea din Sibiel, Cacova și biserica cea mare din Săliște, cari fiind învechite au lipsă de reparaturi mai radicale. Pentru restaurarea celei din Topârcea s'au inițiat demersurile necesare prin stabilirea unei contribuțiuni de câte o ferdelă de bucate de familie, în scopul procurării sumelor de lipsă la restaurare. Tot asemenea s'a început și pentru restaurarea bisericii mari din Săliște o colectă, benevolă care a dat în timp de un an de zile frumosul rezultat de *11,199 cor. 55 fil.*

Afacerile administrative bisericești s'au desfășurat și în anul 1912, ca și în anii premergători, în mod normal în toate parohiile cu excepțiunea câtorva cazuri, în cari anumite organe paro-

hiale au dovedit oare-care desorientare în ceeace priveşte cercul competinţei lor sau îndatoririle, ce le sunt impuse prin disciplina administrativă sau, în sfârşit, prin pornirea de a contestà anumite drepturi indiscutabile ale forurilor superioare de administraţie bisericească. În sfârşit nu pot lăsà neamintit la locul acesta tristul caz de anarhie nu numai administrativă, ci şi morală, ce s'a întâmplat în biserica din Săcel, unde conform raportului înaintat de oficiul parohial, femeile Sora l. Ioan Radu, Sora l. Niculae Macrea, Maria l. Ioan Iacob, Maria l. Nicolae Iacob, Elisaveta l. Ioan Drăgan şi Maria l. Petru Bârz, într'o Duminecă dimineaţa «au intrat în sfânta biserică înainte de începerea slujbei dumnezeeşti cu ciocan, cleşte, crampăn, au rupt 2 strane din despărţământul din stânga şi le-au aruncat în mijlocul bisericii». Această faptă este de sigur o dovadă despre cea mai totală lipsă de bunăcuviinţă şi de simţ creştinesc. Şi dacă ar puteà fi dovedit autorul moral al acestui sacrilegiu, ar merità cea mai aspră osândă, ca să se statueze o pedeapsă exemplară pentru ceice cutează a aruncà în felul acesta veninul sufletului lor asupra bisericii şi asupra lucrurilor sfinte. Astfel de fiinţe ar trebuì înlăturate, căci, după cuv. Scripturii «vai lumii din pricina smintelilor; căci trebuie ca smintelele să vină, dar vai omului aceluia, prin care vine sminteala. Deci dacă mâna ta sau piciorul te sminteşte, taie-l şi-l aruncă dela tine... şi dacă ochiul tău te sminteşte, scoate-l şi aruncă-l dela tine» (ev. Mateiu XVIII. v. 7—9).

Până nu se vor înlăturà din sinul poporului, până nu se vor scoate şi aruncà la o parte aceia, prin care vine sminteala, multe porniri bune se vor zădărnicì şi vor fi sugrumate în faşe, iar educaţia religioasă şi morală a poporului nostru va întâmpinà mari obstacole. Şi cât de necesară este această educaţie religioasă, va puteà înţelege oricine, dacă-i vom arătà necesitatea ei nu prin cuvintele vre-unui teolog, ci prin ale unui politician şi diplomat de renume mondial, prin ale cancelarului de fier (Bismarck) care a spus într'un rând, că «orice stat şi orice naţiune, dacă vrea să existe, trebue să-şi aşeze temelia pe o educaţie religioasă». Oamenii bisericii noastre au ostenit nespus de mult pentru aşezarea acestei temelii, pe care în timpul din urmă multe porniri se ivesc, cari cearcă s'o clatine şi s'o slăbească, fie din motive de răutate şi spirit destructiv, fie din cauza indiferentismului religios sau chiar a scepticismului, care întunecă multe suflete şi le împedecă a vedeà adevărul. Căci dupăcum scrie cu multă dreptate savantul teolog ortodox *Dr. Vladimir Guettée:* «Adevărul este în zilele noastre mai întunecat, decât oricând; el îşi are duşmanii săi, cari îl insoţesc cu insultele lor, luându-l drept greşală; el îşi are necredincioşii lui, cari nu cred nici chiar în

existenţa sa. Ca şi Iisus Hristos, Care a fost personificarea lui, el este, de o parte, încununat de spini, urît, dispreţuit, răstignit; de alta el este negat din partea oamenilor *pozitivi*, cari se cred ajunşi la cel mai înalt grad al înţelepciunei, pentrucă ei tăgăduesc adevărul» (Rev. Teol. 1913 pag. 90).

Indeosebi semidoctismul, care grasează în măsură mare şi în părţile noastre, îndrumă pe mulţi chiar dintre credincioşii bisericii noastre a se luà după anume curente nefaste, cari li se pare lor că ar fi la modă, şi a se înstrăinà de obiceiurile şi de practica religioasă, căreia avem să-i mulţămim în multe privinţe însaş conservarea naţionalităţii noastre. Vor fi între aceste obiceiuri şi de acelea, cari izvoresc din superstiţii şi credinţe deşarte. Deocamdată însă ele nu pot fi înlăturate în mod brusc, fiind prea intim contopite cu sufletul poporului nostru. Unul dintre cei mai buni pedagogi ai noştrii (I. Popescu) a făcut o asemănare potrivită spunând, că superstiţiile unui popor sunt ca omidele pe un pom, ele trebuesc deci înlăturate cu îngrijire, fără ca sufletul poporului să fie jignit şi primejduit, dupăcum ar fi d. e. un pom, dacă cineva i-ar rupe toate crengile, spre a-l curăţì de omide.

Din partea conducerii noastre bisericeşti s'au dat în anii din urmă multe îndrumări folositoare pentru preoţi şi învăţători, cum au să îngrijască de educaţia religioasă a poporului. Aşa s'a dat o deosebită atenţiune şi catehizaţiei ucenicilor de meserii, cari sunt mai expuşi curentelor străine şi primejdioase. Din rapoartele, înaintate de singuraticele parohii, rezultă că în protopopiatul nostru avem 180 de ucenici la meserii şi că aceştia toţi se împărtăşesc de catehizaţie fie din partea preoţilor, fie din a învăţătorilor.

Tot cu scopul de a înlesnì preoţilor şi învăţătorilor noştri îndeplinirea datorinţei lor de educatori în sens religios şi cultural s'a înfiinţat la 1909 aici în Sălişte şi fondul Şaguna cu «biblioteca Şaguna», din care au apărut până acum 15 numeri.

Numerii apăruţi în cursul anului 1912 sunt următorii:

Nrii.	4—5	Temeliile traiului nostru.
„	6—7	Sf. Scriptură în limba românească.
„	8—9—10	Spice din istoria noastră bisericească.
„	11—12	Calea bisericii şi
„	13—14—15.	Vieaţa unei mame credincioase.

Conferinţa preoţească ţinută la 9 Noemvrie 1911, la propunerea părintelui I. Hanzu, a decis, ca broşura din urmă (Nrii. 13—14—15) să fie împărţită gratuit tuturor elevilor şcoalelor noastre din protopopiatul Săliştii. Această decisiune o supun

şi deliberării Onoratului sinod protopopesc; fiind o chestie de natură epitropească, ea reclamă şi încuviinţarea acestui for constituţional reprezentativ.

In cursul anului 1912 s'au vândut broşuri din «biblioteca Şaguna» în preţ de 208 cor. 48 f. aici sunt arătate numai cele vândute de purtătorul oficiului protopopesc, despre cele vândute de Librăria Arhidiecezană nu pot prezentà raport, fiindcă nici după repeţite rugăminţi n'am reuşit a obţineà o consemnare din partea acestei librării.

Starea fondului 15/V 1913	3011,03	cor. depuşi
	71·48	„ rest la cassă
	3082·51	

Ca un moment îmbucurător amintesc faptul, că în cursul an. 1912 s'a manifestat faţă de broşurile acestei biblioteci un interes mai viu decât în 1911, din Braşov, Făgăraş şi din eparhia Aradului au sosit cereri pentru mai multe exemplare. Dacă toţi preoţii şi înv. din protopopiatul nostru vor stărui pentru respândirea acestei biblioteci, vor face un lucru bun şi folositor poporului.

Aş dorì să fie din partea tuturor bine înţeles scopul acestei biblioteci în împrejurările actuale, ca şi în cele viitoare. Ea vrea să întregească educaţia din şcoală şi vrea să intelectualizeze după putinţă amvonul bisericilor noastre. După pornirile, ce se manifestă astăzi în mod ostil asupra şcoalelor noastre limba română va ajunge la rol tot mai redus, de aceea trebue să obicinuim credincioşii noştri să aştepte şi chiar să pretindă, ca prin biserică să li-se deà cartea românească şi creştinească de lipsă. Experienţele, ce am făcut în câteva rânduri în bisericile din Sălişte şi jur sunt mult promiţătoare. Unde preotul are dragoste şi pricepere pentru a le explicà poporenilor săi însemnătatea acestor cărticele, se trec cu sutele, dupăce sunt cetite în biserică; unde preotului îi lipseşte râvna şi înţelegerea fireşte se trec mai puţine. Dar să nădăjduim, că cu timpul toţi vor înţelege, că aceste cărticele nu izvorăsc din vre-o poftă de câştig material a celuice le scrie şi redactează bibl. Şaguna, ci numai şi numai din dorinţa de a da poporului nostru o hrană sufletească aleasă şi edificătoare. Scopul bibl. va fi deplin atins numai atunci, când în fiecare Duminecă şi sărbătoare se vor puteà distribuì poporului în biserică astfel de cărticele şi când în centrul protopopiatului nostru vom aveà şi o tipografie, în care să poată apăreà în fiecare săptămână câte un număr din această bibliotecă. Dupăce greutăţile începutului mai ales cele de ordin financiar, vor fi înlăturate, sper că nu vom lipsì a face şi demersurile necesare pentru înfiinţarea acestei tipografii.

In ce priveşte schimbările ivite în cursul anului 1912, ţin să amintesc, că vrednicul paroh din Aciliu Ioan Oţoiu a fost instituit ca profesor seminarial la începutul anului şcolar 1912/13.

În 16 Septemvrie 1912 s'a ţinut în Aciliu sinod extraordinar împreunat şi cu o serbare şcolară. Cu acest prilej părintele Oţoiu despărţindu-se de parohienii săi, pe cari i-a păstorit cu dreptate şi cu credinţă, a făcut bisericii din Aciliu şi o donaţiune de 200 cor. în amintirea părinţilor săi.

În locul dânsului a fost ales la 8 Noemvrie 1912 cu impunătoarea majoritate unul dintre cei mai distinşi învăţători din protopopiatul Săliştii, directorul şcolar din Gurarâului: Emilian Stoica. Consistorul a aprobat această alegere prin decisiunea sa din 4 Decemvrie 1912 No. 14427 bis.

Iar în Topârcea a fost ales la 29 Iulie 1912 capelan pe lângă parohul N. Isac, fiul acestuia, înv. Ioan Isac. Alegerea lui a fost aprobată de consistor la 28 August 1912 sub No. 10453 bis.

III. Conferenţe preoţeşti.

Preoţii din protopopiatul Săliştii s'au întrunit în cursul anului 1912 de 2 ori în conferenţe preoţeşti: la 23 Februarie în Sălişte şi la 1 Noemvrie în Gurarâului.

La prima conferenţă au participat şi câţiva preoţi din protopopiatul Mercurii, fiind tocmai în ziua aceea şi întrunirea colegiului preoţesc pentru alegerea unui deputat din cler în sinodul arhidiecezan. Preoţii noştri au ales ca reprezentant al lor pe fostul protopresbiter al Săliştei, actualmente al Sibiiului: Dr. Ioan Stroia.

Toţi preoţii din prot. Săliştii, cu excepţia unuia care erà absent, s'au mărturisit atunci la duhovnicul tractual P. Juga sen.; a urmat apoi o prelegere despre «corelaţiunea dintre administraţia civilă şi cea bisericească» (cf. *Tel. Rom.* n-rii 28—29 din 1912) şi continuarea chestionarului pentru uniformizarea serviciului divin. Prin deciziunea sa din 31 Iulie 1912 No. 7432 bis. Prea Ven. Consistor a luat act cu aprobare de lucrările primei conferinţe, exprimându-şi totodată dorinţa, ca aceste lucrări să fie continuate, completate şi la timpul său publicate în broşuri spre a puteà fi recomandate şi celorlalte conferenţe preoţeşti «ca îndreptar pentru întreagă preoţimea noastră».

La conferenţa din Gurarâului s'a prezentat în cuvântul de deschidere iarăş o problemă de arzătoare actualitate despre «Dotaţiunea preoţimii noastre» (cf. *Tel. Rom.* n-rii 1, 2 şi 3 din 1913) s'a continuat chestionarul, păr. Borcea a cetit o recensiune despre materialul broşurei «Spice din ist. bis.,» iar părintele Oţoiu şi-a luat rămas bun dela colegii săi prin o temeinică şi vastă di-

sertaţie despre chemarea parohului ca director şcolar şi datorinţe e fiecărui preot de a promovà educaţia rel. şi culturală a poporului.

Tot aci s'au mai prezentat, conform îndrumărilor consistoriale din anul 1911, şi rapoartele preoţilor despre activitatea lor oficioasă şi extraoficioasă. Din cuprinsul acestor rapoarte se vede, că preoţii din tractul Săliştii au ţinut în cursul anului expirat 164 de predici, 33 prelegeri poporale şi 6 şezători culturale.

IV. Cauze disciplinare

s'au finalizat în cursul anului 1912: 9, au rămas nefinalizate: 2. Pedepse disciplinare în cale de ordine s'au dictat din partea oficiului protopopesc la 3 preoţi, 2 învăţători şi un cantor, iar din partea consistorului, pe baza cercetărilor disciplinare, la 3 învăţători. Cea mai mică pedeapsă în bani a fost 10 cor., cea mai mare de 100 cor. (A. Hodoş-Aciliu No. prot. 100/912).

V. Afaceri şcolare şi culturale.

În corpul didactic n'au obvenit în cursul anului 1912 schimbări mai însemnate. Învăţătoarea Ana Comaniciu, care a avut concediu fără leafă de un an de zile, şi-a reocupat postul la şcoala din Gurarâului. Tot astfel la şcoala din Sălişte înv. Cornelia Stoica, după ce i-a expirat concediul, ce i s'a fost acordat din aceleaşi motive, dar pe lângă plătirea lefii întregi, şi dupăce procedura iniţiată pentru pensionarea ei din oficiu n'a dat rezultatul intenţionat de iniţiator, şi-a reluat şi dânsa oficiul său.

Anul trecut raportasem, că edificii şcolare necorăspunzătoare sunt în Alămor, Aciliu, Amnaş, Mag şi Vale. În cursul anului 1912 au dispărut inconvenientele dela aproape toate edificiile şcolare. Comuna bisericească Alămor a cumpărat cu preţul de 9000 cor. casa notarului comunal, întocmindu-şi aci sala de învăţământ, precum şi odăile de lipsă pentru locuinţa învăţătorului. Comuna Amnaş şi-a zidit şcoală nouă, cheltuind cu această zidire 4500 cor., iar edificiul vechi a rămas ca locuinţă învăţătorească. Sfinţirea şcoalei din Amnaş s'a făcut la 16 Septemvrie 1912 prin protopopul tractual, ca mandatar al In. P. Sf. Sale D. mitr. Ioan şi asistat de preoţii I. Predovici şi V. Suciu. În Vale s'au făcut adaptările de lipsă la vechiul edificiu şcolar, cheltuindu-se 9000 cor. Tot astfel şi la şcoala din Mag cu o cheltuială de 6500 cor. Astfel numai la şcoala din Aciliu ar mai fi de lipsă o adaptare şi lărgire a unei săli de înv., care e prea neîncăpătoare.

Dintre cele 3 posturi nouă de înv., despre cari spuneam în raportul precedent, că trebuesc înfiinţate şi anume: al 5-lea în Gurarâului, al 4-lea în Topârcea, al 2-lea în Cacova până acum

nu s'a putut înfiinţà nici unul, deoarece rugările înaintate pentru încuviinţarea prealabilă a ajutorului de stat în sensul §-lui 12 din legea şcolară dela 1907 au rămas fără rezultat.

In anii din urmă atât din partea preoţilor, cât şi din partea învăţătorilor a început să se manifeste un interes mai viu şi o lucrare mai stăruitoare întru ţinerea regulată a cursurilor de adulţi. În urma rugării înaintate de oficiul nostru protopopesc la 26/XI 1911 nr. prot. 510 cătră Prea Ven. Consistor pentru a introduce un sistem, o regularitate şi o controlă mai serioasă în ţinerea acestor cursuri, Prea Ven. Consistor a dispus ca ele să fie ţinute regulat în fiecare parohie, a tipărit cronici anume pentru ţinerea în evidenţă a numărului de ascultători şi a materialului pertractat, îndrumând totodată prin o instrucţie amănunţită pe toţi preoţii şi învăţătorii noştrii cum au să procedeze, ca să ajungă la rezultat cu aceste cursuri, impuse preoţilor ca obligamente pastorale, iar învăţătorilor ca îndatoriri extraoficioase. În Sălişte, Tilişca, Sibiel, Gurarâului, Cacova, Mag aceste cursuri au dat şi în 1911 frumoase rezultate[1] şi sper că în curând se va ivì şi în celelalte parohii o râvnă şi o stăruinţă mai înteţită, în urma emulaţiei nobile, ce trebue să animeze pe toţi preoţii şi înv. noştri la o îndeplinire cât mai conştiincioasă a datorinţelor oficioase şi extraoficioase.

VI. Inspecţiuni şi examene şcolare. Conferenţe învăţătoreşti.

Examenele şcolare s'au ţinut din 10 Maiu până în 17 Iunie sub conducerea şefului tractual, afară de 4 cazuri, în cari fiind împedecat de boală, a fost substituit prin alţii; la fiecare examen au fost delegaţi câte 2 învăţători cu îndatorirea de a raportà în scris conferenţei învăţătoreşti poxime despre toate părţile bune sau scăderile aflate la fiecare şcoală şi în metoda fiecărui învăţător. Toate observările privitoare la mersul învăţământului şi la starea şcoalelor noastre au fost făcute obiect de discuţie în a 2-a conferenţă 3-lunară şi pe baza lor a înaintat oficiul protopopesc Consistorului arhidiecezan un raport amănunţit. In afară de acest raport, cu ocazia inspecţiunilor, s'a luat cu învăţătorii şi directorii şcoalelor noastre şi câte un protocol de inspecţie, după formulare întocmite anume spre acest scop.

Prin actul său din 13 Dec. 1912 Nr. 8007 şcol. Consistorul arhidiecezan îşi exprimă complăcerea faţă cu rezultatele obţinute de învăţătorii Iuliu Crişan, Antonie Gherman şi Emilian Stoica, iar pe 7 învăţători şi 3 preoţi, ca directori şcolari, îi admoniază pentru negligenţă.

---

[1] În *1912* s'au ţinut în cele 16 comune din despărţământul Săliştii, — conform datelor primite dela secretariatul despărţământului, — *88 prelegeri poporale, 9 producţiuni şcolare şi 7 reprezentaţiuni teatrale.*

Conferenţe învăţătoreşti s'au ţinut în 9 Martie şi 17 Iunie în Sălişte (conf. tractuale 3-lunare), iar în 21 şi 22 Octomvrie conferenţa cercuală în Mercurea, la care au participat toţi înv. noştri din protopopiatul Săliştei şi al Mercurei discutându-se o serie întreagă de îndrumări metodice şi de lucrări teoretice şi practice privitoare la învăţământul limbei române.

VII. Date statistice din vieaţa şcolară.

Din tabloul statistic compus pe baza conspectelor speciale, întrate dela fiecare şcoală cu prilejul examenelor de încheiere, se poate constatà, că numărul copiilor obligaţi a cercetà şcoala a fost în anul şcolar 1911/12 prunci şi fete dela 6—12 ani: *2150*; dela 13—15 ani: *686* laolaltă *2836*, cu 38 mai mulţi decât în anul precedent. Dintre aceştia au cercetat şcoalele noastre de toate zilele *2021*, iar cele de repetiţie *599*; laolaltă *2620* cu 27 mai mulţi decât în 1910/911. Sau aceleaşi cifre exprimate în %: dintre cei obligaţi a cercetà şcoala de toate zilele, au şi cercetat-o 94%, iar pe cea de repetiţie au cercetat-o 87·34%; iar din suma totală a celor obligaţi a cercetà şcoala dela 6—15 ani au cercetat-o 92·38%

Dintre copiii credincioşilor noştri au cercetat şcoale elementare străine 104 inşi (4·83%), iar şcoale secundare 55 de inşi (8·02%) sau laolaltă 5·6% faţă de 3·5% din a. 1910/911.

Numărul total al şcoalelor noastre din protopopiatul Săliştei e 13 şi o şcoală froebeliană; numărul total al învăţătorilor e 34. Suma totală a lefilor învăţătoreşti a fost de 46,840 cor., cu 1760 cor. mai mult decât în 1910/911. Comunele noastre bisericeşti au plătit din această sumă 37,556 cor., cu 1540 mai mult decât în anul precedent, iar ajutoarele dela stat au dat suma de 9136 coroane.

*

În raportul prezentat sinodului protopopesc din anul trecut, am arătat că în urma avântului din ce în ce mai vădit, ce se manifestă la credincioşii noştri spre îmbrăţişarea meseriilor şi a negoţului, se simte trebuinţa înfiinţării unei şcoale civile tractuale în centrul protopopiatului nostru. Sinodul protopopesc a primit cu unanimitate propunerea care prezentà alternativa de a se înfiinţà o şcoală civilă tractuală, sau dacă aceasta ar fi cu neputinţă din cauza insuficienţei mijloacelor financiare, să se desvoalte şcoala din Sălişte la rangul de şcoală poporală superioară cu 8 clase, divizându-se aceasta din punct de vedere al administraţiei, şcolare în 2 părţi: 1, în şcoală poporală inferioară (cl. I—IV) susţinută exclusiv de comuna bisericească Sălişte şi 2, şcoală poporală superioară (cl. V—VIII) care ar primì caracterul unei

şcoale tractuale, ar trebuì susţinută din contribuirile tuturor parohiilor din tract şi pusă direct sub jurisdicţiunea comitetului şi sinodului protopopesc.

Comitetul protopopesc s'a ocupat cu chestiunea aceasta în şedinţa sa din 23 Aprilie 1912 hotărând a sondà terenul, apelând la comunele bisericeşti şi politice şi la institutele financiare în scopul adunării sumelor necesare. Apelurile au avut până acum răsunet cam slab şi e de prevăzut, că nici în viitor nu va fi mai puternic. Căci înainte de a se fi liniştit măcar în parte valurile dureroaselor sbuciumări, în cari au fost aruncate bisericile noastre, ca susţinătoare de şcoale, în urma art. de lege XXVII din 1907, vine acum proiectul de lege al min. Zichy, care impune susţinătorilor de şcoale sarcini cu mult mai grele decât cele de până acum, fără a le uşurà însă ceva din nenumăratele gravamine, al căror izvor nesecat este legea din 1907. Comisiunea, care a studiat acest proiect, l-a mai agravat şi din ce erà, întroducând în el dispoziţia, că ministrul are să decidă nu numai în cazul de clasificări divergente cu privire la învăţătorii confesionali cu ajutor de stat, şi chiar şi asupra înaintării, în clase de salar superioare, a acelor învăţători, cari nu primesc absolut nici un ban din visteria statului. Aceasta e o dispoziţie nespus de gravaminoasă pentru bisericile noastre, cari ar mai voì şi ar mai fi în stare să-şi susţină şcoala fără a reflectà la ajutorul statului, cum s'au susţinut până acum şcoalele noastre din Sălişte, Sibiel, Tilişca, Vale şi Galeş. După starea financiară de astăzi cu greu vor mai puteà în viitor să-şi susţină şcoala, fără a cere întregire la salarele învăţătoreşti. Săliştea va puteà cu mari încordări să susţină şcoala din mijloace proprii. Fiind chestiunea atât de gravă şi urgentă rog On. Sinod Protopopesc, să-i dea toată atenţiunea şi să chibzuiască cu toată prevederea asupra soluţiei ce este de dat acestei probleme importante.

Concluzul sinodului protopopesc privitor la desvoltarea învăţământului nostru a fost aprobat în principiu şi de Consistor, care prin actul său din 29 Noemvrie 1912 Nr. 9711 şcol. îndrumă organele competente «să cumpănească bine toate împrejurările şi atunci, când vor aflà timpul potrivit şi vor dispune de mijloacele băneşti necesare, să se pronunţe categoric pentru una dintre cele două şcoale contemplate în concluzul sinodului protopopesc».

VIII. Mişcarea poporaţiunii.

Pe baza datelor statistice întrate dela singuraticele oficii parohiale se poate construì, despre mişcarea poporaţiunii din protopopiatul Săliştei în cursul anului 1912 următorul tablou:

Numărul familiilor aparţinătoare bisericii noastre a fost la 31 Decemvrie 1912 de 4414 cu 9554 bărbaţi şi 9736 femei, laolaltă

19290 suflete. Din numărul total al locuitorilor ştiu scrie şi cetì 13372. Substrăgând din numărul total al locuitorilor numărul copiilor sub 6 ani în cifră aproximativă de 3000 rămân adulţi neştiutori de carte 2918 inşi; adecă am aveà 84·88 % ştiutori de carte şi 15·12% analfabeţi. Ţin să adaog aici, că controlând datele statistice din singuraticele parohii şi asemănându-le cu cele publicate în foaia oficioasă a comitatului, am constatat aproape la fiecare comună deosebiri mari între statistica bisericească şi între cea civilă. De regulă numărul sufletelor e mai mare în statistica bisericească decât în cea civilă, deoarece în aceasta din urmă sunt indicaţi deosebit cei aflători în comună şi deosebit cei emigraţi, pe când în stat. bis. nu sunt 2 rubrici; pe de altă parte numărul sufletelor e în stat bis. pretutindeni mai mic decât suma celor 2 rubrici din statistica civilă. Astfel d. e. la Sălişte stat. bis. arată 3647 suflete; stat. civilă 3467 acasă şi 591 în străinătate, deci laolaltă 4058 adecă cu 411 suflete se află indicate mai multe în statistica civilă, decât în cea bisericească. De aici urmează că şi statistica noastră bis. va trebuì aşezată pe baze noue, înmulţindu-i-se rubricele şi criteriile de cercetare, pentru o cât mai bună evidenţă. Destul de mari sunt deosebirile şi cu privire la numărul ştiutorilor de carte; astfel d. e. Tilişca după statist. bis. 2109 după stat. civ. 1070; Sibiel 860 bis. 553 civ. la Sălişte nu e deosebire în punctul acesta; Săcel 597 bis. 460 civ Mag 398 bis. 316 civ. Gurarâului 1892 bis. 1707 civ. Galeş 547 bis. 358 civ. Cacova 776 bis. 606 civ. Vale 792 bis. 743 civ. De sigur şi în datele stat. civile se vor fi strecurat destule greşeli; organele noastre parohiale să cerceteze însă cu stăruinţă adevărul şi să nizuiască a adunà în viitor date statistice cât se poate de sigure, ca să avem o orientare exactă şi în privinţa aceasta, precum o putem aveà d. e. în privinţa botezaţilor, cununaţilor şi morţilor, unde datele statisticei noastre bisericeşti sunt mai sigure decât în alte puncte. Cazuri de naştere legiuită au fost în 1912, cu totul 616 cu 38 mai multe decât în 1911; nelegiuite 25 faţă cu 24 din 1911. Căsătorii bisericeşti s'au încheiat 169, cu 4 mai multe decât în 1911, din acestea au fost căsătorii mixte 20 faţă cu 12 din 1911, convieţuiri nelegiuite 21 cu 3 mai puţine ca în 1911, cazuri de moarte 432, cu 34 mai mult ca în 1911; de moarte silnică 1 caz faţă cu 3 din 1911. Treceri dela alte confesiuni la confesiunea noastră 9 cazuri, cu 6 mai multe decât în 1911.

IX. Afaceri epitropeşti.

Averile bisericeşti, şcolare şi fundaţionale s'au administrat în cursul anului 1912, ca şi în anii precedenţi, în mod corect fără a se fi ivit vre-o iregularitate mai mare sau vre-o plângere contra

organelor parohiale afară de cazul întâmplat în Săcel, unde o samă de credincioşi nu au rămas împăcaţi cu felul, cum a prezentat epitropia şi comitetul cheltuelile avute cu restaurarea bisericei în 1911, lipsind dela unele poziţii documentele. Considerând însă, că cheltuelile acelei restaurări nu le-a purtat biserica, ci în parte covârşitoare fraţii Dancu, nici aci nu poate fi vorba de vre-o pagubă făcută în averea bisericii.

1.	Valoarea edificiilor bis., şcolare şi parohiale e de	Cor.	553,352·82
2.	„ pământ. „ „ şi a porţ. can. „	„	31,411·68
3.	„ regaliilor	„	113,000.—
4.	Capitale, fonduri şi fundaţiuni bisericeşti . . .	„	340,976·38
5.	„ „ „ şcolare	„	16,799·50
6.	Valoarea ornamentelor şi utensiliilor bisericeşti .	„	59,128.90
7.	„ rechizitelor şi a mobiliarului şcolar . .	„	10,875·03
	Laolaltă .	„	1,125,544·31
	din care scoţând passivele de	„	15,016·61
	Rămâne avere activă în sumă de	cor.	1,110,527·70

În urma îndemnurilor primite dela Exc. Sa, In. P. Sf. nostru D. Arhiepiscop şi Mitropolit Ioan şi dela Consistor în diferite rânduri am stăruit pentru înfiinţarea de fonduri parohiale şi pentru sporirea celor existente, îndrumând prin circular deosebit şi organele parohiale a se îngrijì din vreme pentru procurarea mijloacelor de lipsă, ca măcar într'un viitor mai îndepărtat să poată bisericele noastre asigurà o dotaţiune mai corăspunzătoare preoţilor, plătindu-i din fondurile proprii şi creindu-le prin aceasta o situaţie mai independentă, decât cea de astăzi. Rezultate bune au fost şi până acum în parohiile Tilişca, Cacova, Galeş, Gurarâului şi Sălişte, unde fondul parohial s'a urcat dela suma de 5934·63 cor., cât erà la sfârşitul anului 1909 la suma de 22749·24 cor., cât arată contul capitalelor active la sfârşitul anului 1912. Amintesc lucrul acesta ca să serviască de îndemn şi pentru alte parohii, căci simţul de prevedere trebue să îndrume toate organele noastre parohiale a se pregătì de cu bună vreme pentru orice zile grele ar mai fi ascunse, în sânul viitorului pe sama bisericii şi a poporului nostru

Mulţămită stăruinţei dlui primpretor P. Dragits şi binevoitorului sprijin al Dlor notari comunali modestul imposit familiar în favorul fondului protopopesc s'a incassat şi în anul 1912 la timp, afară de parohia Alămor, de unde nu s'a putut incassà chiar nimic până acum. Astfel fondul protopopesc a fost în stare a-şi achità rata din împrumutul fără interese contractat la 1903 dela «Cassa de păstrare» din Sălişte în scopul zidirei casei protopopeşti. Imprumutul acesta s'a redus cu sfârşitul anului 1912 la *4150 coroane.*

Averea protopopiatului este:

1.	Casa protopopească în valoare de	Cor.	28,000·—
2.	Curtea şi grădina	„	44·—
3.	Mobiliarul cancelariei protopopeşti	„	458·24
4.	Fondul protopopesc	„	3,670·09
5.	Fondul «Binefacerea» pentru neputincioşi . .	„	1,813·83
6.	Fondul «Şaguna» pentru scrieri poporale . .	„	3,082·51
	Laolaltă	Cor.	37,068·67
	din care sumă scoţând datoria de . . .	„	4,150·—
	rămâne avere activă în valoare de . . .	„	32,918·67

Observ, că în timpul din urmă se manifestă un interes mai viu pentru institutul «Binefacerea», a cărui înfiinţare în centrul protopopiatului nostru este o necesitate din cele mai simţite. Pentru ocrotirea bolnavilor şi a neputincioşilor biserica noastră are până în timpul de faţă puţine aşezăminte filantropice, cu toate că simţul de jertfă şi pornire de a venì în ajutor celor lipsiţi e destul de pronunţată la credincioşii noştri, dar a fost lăsată până acum în grija singuraticilor, nefiind organizată în mod colectiv opera de filantropie creştinească. Institutul «Binefacerea», a cărui înfiinţare reclamă sume de sute de mii coroane, are în vedere tocmai organizarea sistematică a filantropiei creştineşti şi când se va puteà realizà, va alinà multe suferinţe, va mângăià multe mizerii şi va svântà şiroaie de lacrimi.

În legătură cu ea se vor mai înfiinţà şi alte aşezăminte, ca şcoala de menaj poporal, care este iară de neapărată trebuinţă. Din donaţiunea de 20,000 Lei făcută de Sălişteanul Ilie Beju din Bucureşti încă nu s'a administrat epitropiei prot. nici o rată, ci după informaţiile primite dela văduva răposatului s'au plasat, conform dispoziţiilor testamentare, circa 4,000 lei până acum în scrisuri fonciare din România, în fiecare an câte 1,000 Lei. În schimb prietinii şi stimătorii răposatului Dr. Liviu Lemény au înfiinţat în amintirea dânsului un *fond* cu menirea de a sporì fundaţiunea *Binefacerea;* la sf. anului 1912 fondul Dr. Lemény a fost de 393 cor. 77 fil. Iar d. d. Dr. Onisifor Ghibu şi D. Vulcu autorizaţi din partea văduvei Maria Goşa n. Stetlea a stabilì destinaţiunea fondului N. Goşa de 1178 cor. 78 fil., prin literele fundaţionale subscrise de dânşii în 22 Febr. 1913 au hotărît ca şi venitele fondului N. Goşa să fie întrebuinţate tot întru sporirea mijloacelor de lipsă pentru înfiinţarea institutului «Binefacerea». Astfel sumele destinate spre acest scop ar fi azi *3,386 cor. 38 fil.,* + donaţiunea Beju de 20,000 Lei. Pentruca scopul acestei instituţiuni să fie cunoscut publicului şi prin aceasta să se îndemne tot mai mulţi creştini a jertfì pentru o cât mai apropiată realizare a acestui

scop umanitar, aş fi de părere, că din interesele capitalului de azi să se ia în fiecare an câte 60—100 cor., şi să se distribuie prin epitropia protopresbiterală săracilor la Sf. Nic., la Crăciun, ori la Bobotează, fie în bani, fie în pâne. În alăturare sub ·/. îmi iau voie a prezentà Onor. Sinod protopopesc literele fundaţionale pt. fondul N. Goşa şi a predà epitropiei prot. libelul de depunere la «Cassa de păstrare» Nr. 5 477, cu suma de 1,178 cor. şi 78 fil.

Încheind această dare de samă despre starea bisericească, şcolară, culturală şi financiară a protopopiatului Sălişte, rog Onor. Sinod protopopesc să binevoiască:

1. a luà acest raport general la cunoştinţă;

2. a examinà socotelile fondului protopopesc pe anul 1912;

3. a stabilì bugetul fondului protopopesc pe a. 1913;

4. a discutà chestia şcolară;

5. a încuviinţà distribuirea gratuită a broşurii: «Vieaţa unei mame credincioase»;

6. a dà epitropiei protopopeşti autorizaţie să ridice şi din fondul Şaguna sumele necesare spre a plătì cheltuielile de tipar, întrucât aceste cheltuieli nu s'ar puteà acoperì din vânzarea broşurilor;

.7 a aprobà concluzele comitetului protopopesc, din 23 Aprilie 1912 Nrii 4 şi 6, cari vor fi prezentate din partea secretarului acelui comitet;

8. a luà la cunoştinţă cu aprobare literile fundaţionale pentru fondul N. Goşa, exprimând văduvei Maria Goşa, precum şi dlor Dr. Ghibu şi D. Vulcu mulţămită protocolară;

9. a discutà asupra mijloacelor, prin cari s'ar puteà realizà mai curând institutul «Binefacerea» şi

10. a da epitropiei protopopeşti autorizaţie să poată distribuì între săraci suma de 100 cor., anual din interesele fondului Binefacerea.

Termin cu dorinţa, exprimată şi în raportul meu din anul trecut, ca acest sinod protopopesc să reuşească a creà instituţiuni tractuale centrale spre desăvârşirea organizării noastre bisericeşti, culturale şi financiare. Bunul Dzeu să reverse darul binecuvântării cereşti asupra tuturor lucrărilor noastre constituţionale-bisericeşti, izvorîte din cuget curat şi îndreptate spre promovarea binelui obştesc şi spre înălţarea poporului nostru la acea treaptă de cultură religioasă, morală şi economică, pe care o merită în urma însuşirilor sufleteşti şi trupeşti, cu cari l-a înzestrat Dumnezeu.

Sălişte, în 23 Februarie 1913.

Dr. Ioan Lupaş,
protopop.

PREDICĂ PENTRU SFÂNTA VINERI A PATIMILOR.

«In ce chip se vor mirà de tine mulţi, aşa se vor necinstì de oameni chipul tău, şi mărirea ta de fiii oamenilor».
(Isaia LII, 14).

Meditând istoria evanghelică a suferinţelor Mântuitorului; urmărind pas de pas pe dumnezeescul Martir de pe muntele Olivilor până în Ghetsimani, din Ghetsimani până la divan, dela divan până pe Golgota; măsurând cu cugetul toată înjosirea, la care a fost Iisus supus pe cruce, fiind defăimat şi «nesocotit mai mult decât fii oamenilor» (Isaia LIII, 3), nu poate omul să se apere de un simţământ de groază şi atunci exclamă împreună cu profetul: «Doamne! cine a crezut auzului nostru, şi braţul Domnului cui s'a descoperit» (Isaia LIII, 1)? «Acesta-i mângăierea lui Israil» (Luca II, 25)? «Acesta-i aşteptarea neamurilor» (Facere XLIX, 10)? «Acesta să fie acela, pe care, potrivit făgăduinţelor tale, omenirea îl aşteaptă de atâtea veacuri ca pe Rescumpărătorul şi ca pe regele său?» — «Să nu se turbure inima voastră: credeţi întru Dumnezeu şi întru mine credeţi» (Ioan XIV, 1), zise Mântuitorul ucenicilor săi şi prin ei nouă tuturora, începând opera de bună voie a Pătimirii Sale, «acum s'a proslăvit Fiul omului şi Dumnezeu s'a proslăvit întru el». (Ioan XIII, 31). Crucea lui Hristos nu poate fi «o sminteală» decât pentru Iudei, şi «o nebunie» decât pentru Ellini; iar pentru noi, cari suntem chemaţi, ea este «puterea lui Dumnezeu şi înţelepciunea lui Dumnezeu» (I. Cor. I. 23, 24). In acest mişcător şi întunecat tablou de pe Golgota, câtă lumină şi ce-de mângăiere pentru'n suflet credincios!

Examinaţi mai deaproape cauza suferinţelor Mântuitorului nostru. Pentruce pricină sufere El oare? El pătimeşte fiind cu desăvârşire nevinovat. Il învinovăţesc înaintea sinedriului, că s'a numit pe sine Hristos, Fiiul lui Dumnezeu (Mat. XXVI, 63, 64). Insă n'a dovedit el oare adevărul cuvintelor sale prin numeroase minuni «ca şi care nimeni altul n'a făcut» (Ioan XV, 24)? N'a spus El oare deschis Iudeilor: «Cercaţi scripturile; că vouă vi se pare întru dânsele a aveà vieaţă vecinică; şi acelea sunt cele ce mărturisesc pentru mine» (Ioan V, 39)? L'au pârît în faţa tribunalului lui Pilat, că răsvrăteşte poporul oprindu-l de a da dajdie Chesarului, şi că s'a numit Impăratul Iudeilor (Luca XXIII, 2). Dar n'a spus El Iudeilor, cari căutau să-L prindă pre El în cuvânt: «Daţi pre cele ce sunt ale Chesarului, Chesarului şi pre cele ce sunt ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu». (Matei XXII, 21)? N'a făcut El către însuşi Pilat această declaraţiune: «Impărăţia mea nu este din lumea aceasta» (Ioan XVIII, 36)? Nu, nu sunt numai credincioşii ucenici ai Domnului, cari au mărturisit «că El păcat n'a făcut, nici s'a aflat vicleşug în gura lui» (I. Petru II, 22; I. Ioan III, 5); trădătorul Iuda, dupăce L-a dat pe mâna vrăjmaşilor săi, n'a întârziat să strige: «Greşit-am de am vândut sânge nevinovat» (Matei XXVII, 4). Inşişi vrăjmaşii săi, cei mai de căpetenie jertfitori (arhiereii), bătrânii şi tot sfatul

înzadar «au căutat mărturie mincinoasă (nimic mai mult!) asupra lui Iisus, ca să-L omoare pre El. Şi n'au aflat, deşi multe mărturii mincinoase veniseră de faţă» (Matei XXVI, 59, 60). Pilat însuşi, dupăce a examinat cu seriozitate greutatea pârilor şi calomniile, pe cari vrăjmaşii lui Iisus le-au adus împotrivă, şi-a spălat mânile înaintea norodului şi a zis către pârîtori: «Nici o vină nu aflu în omul acesta» (Luca XXII, 4); nevinovat sunt de sângele dreptului acestuia; voi veţi vedeà» (Matei XXVII, 24). Aşadară pentruce sufere Iisus? întrebăm noi din nou. El nu sufere pentru sine însuşi, ci pentru noi: «Iară el s'a rănit pentru păcatele noastre, şi a pătimit pentru fărădelegile noastre» (Isaia LIII, 5). «Pentrucă, Dumnezeu, pe cel ce n'a cunoscut păcat, pentru noi l-a făcut *să fie* păcat; ca noi să ne facem dreptatea lui Dumnezeu întru dânsul». (II. Cor. V, 21). El s'a dat pe sine pentru noi, ca să ne mântuiască pe noi de toată fărădelegea (Tit. II, 14), şi ne-a rescumpărat pe noi din blestemul legii, făcându-se pentru noi blestem, pentrucă scris este: «Blăstămat este tot cel spânzurat pre lemn» (Gal. III, 13). O dragoste fără de margini, o iubire ce nu poate fi cuprinsă cu mintea. Unde a aruncat ea raze de mai mare strălucire, decât pe cruce! Şi dacă tu însuţi ai zis, Doamne: «Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca cineva sufletul său să-şi pue pentru prietenii săi» (Ioan XV, 13): «Cu ce vom măsurà pe aceea, pe care tu ne-o areţi nouă, cari suntem păcătoşi, dându-ţi vieaţa nu pentru prietenii tăi, ci pentru vrăjmaşii tăi? Căci orice păcat, fraţii mei, este o împotrivire faţă de Dumnezeu «o vrăjmăşie contra lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 7), şi «de vremece fiind noi vrăjmaşi, nu ne-am împăcat cu Dumnezeu, ***decât*** prin moartea Fiiului său» (Rom. V, 10). Incă o întrebare: Cine i-a impus Mântuitorului nostru suferinţele sale? El le-a primit de bună voie. «Pentru aceasta zice El, Tatăl mă iubeşte pre mine, că eu îmi pun sufletul meu, ca iarăşi să-l iau pre el». Nimeni nu-l ia pe el dela mine, ci eu îl pun pe el de sine'mi. Stăpânire am să-l pun, şi stăpânire am iarăş să'l iau pe el. (Ioan X, 17, 18). Ura Iudeilor faţă de Iisus, ori-care i-ar fi fost amărăciunea şi violenţa, ar fi rămas neputincioasă împotriva Lui, dacă El n'ar fi consimţit să îndure martirul. Mai mult deodată încercaseră deja Iudeii să-l facă să moară, dar El a scăpat cu uşurinţă, pentrucă nu-i sosise ceasul. Şi când acesta a sunat, Isus nu puteà oare să roage pe Părintele său, să-i trimită, spre a-L apărà «mai mult decât douăsprezece leghioane de îngeri? (Mat. XXVI, 53). Nu puteà El oare să nimicească şi să împrăştie pe, toţi vrăjmaşii săi cu un singur cuvânt? Numai cât acum «ceasul sosise: trebuià să pătimească Hristos» (Luca XXIV, 46), — şi El se dete de bunăvoie în mânile lor.

Dela suferinţele dumnezeescului Martir, întoarceţi privirile voastre asupra Lui însuşi. Ce supunere admirabilă către voinţa Părintelui! Când, în grădina Ghetsimani, «sufletul» lui Iisus, simţind că se apropie chinurile, «este întristat până la moarte» (Mat. XXVI, 38), şi când trupul său s'acoperì cu o sudoare de sânge (Luca XXII, 43), El exclamă de trei ori,

cuprins de o mare întristare şi de lacrămi, căzând cu faţa la pământ: «Părintele meu, de este cu putinţă, treacă dela mine păharul acesta», şi în acelaşi timp El adaugă: «Insă, nu precum voiesc eu, ci precum tu,.... Fie voia Ta» (Mat. XXVI, 39, 42). Ce răbdare adorabilă! Din grădina Ghetsimani îl duc înaintea judecătoriei, ca pe un tâlhar, cu săbii şi cu fuşti (Luca XXII, 52), legându-l l-au dus la Anna cel mai mare sacrificator, Anna Il trimite înapoi tot legat la Caiafa (Ioan XVIII, 12, 24); Caiafa îl trimite legat înaintea lui Pilat, (Marcu XV, 1). La judecătorie, Iudeii îl batjocoresc în mod necuviincios; judecătorii îi pun întrebări cu dispreţ şi cu aroganţă; servitorii cu pumnii l-au lovit în faţă şi-l pălmuiesc, alţii îi scuipă în obraz şi-i aruncă tot felul de injurii; ostaşii îşi băteau joc de El, aşează pe capul Lui o cunună de spini, îl îmbracă cu hlamidă roşie şi totodată îl băteau pe El peste cap cu trestia, îl supun biciuirei, — şi Iisus, ori că îl vedeţi rugându-se, ori atunci îl auziţi răspunzând, dacă e de lipsă, cu blândeţe şi bunătate. «Ca o oaie spre junghiere s'a adus, şi ca un miel fără de glas înaintea celui ce-l tunde aşa nu-şi deschide gura sa; întru smerenie judecata lui s'a ridicat» (Isaia LIII, 7, 8). Ce bunătate uimitoare, ce bogăţie de dragoste! Inimicii săi triumfă, lumea preferă lui pe hoţul Varavva, zarvagiu şi omorîtor (Luc. XXIII, 19—25); El e osândit la moarte, la o moarte degradatoare şi cruntă sub toate privirile; El este răstignit ca un făcător de rele, între doi tâlhari... Aceasta nu este totul; şi când trage să moară pe cruce în toiul unor chinuri insuportabile, lumea continuă a-l adăpă din nou cu dureri; El se vede urmărit de râsetele batjocoritoare ale mulţimii adunate la priveliştea răstignirii şi morţii sale (Luca XXIII, 35); de batjocurile Arhiereilor şi ale Cărturarilor, ale bătrânilor şi ale Fariseilor (Mat. XXVII, 41—43); de hulirile trecătorilor (Mat. XXVII, 39 - 40); de sarcasmul ostaşilor, cari îl răstignesc; nu-i nime afară de unul din tâlharii răstigniţi împreună cu Dânsul, care să nu-L insulte... Şi El, întruparea dragostii şi a gratuităţii, nu numai că iartă celor ce-l muncesc pe el, nu numai că le uită cruzimile lor, El se roagă pentru ei, El mijloceşte pentru ei, El vrea să-i scuze, să-i justifice: «Părinte! iartă-le lor, că nu ştiu ce fac». (Luca XXIII, 34). Vai, care gură omenească ar puteà rostì astfel de cuvinte de pe cruce! Ce mărire dumnezeiască în aceste momente grozave! Iată unul din tâlharii răstigniţi împreună cu Iisus, care recunoaşte nevinovăţia Lui, care îl mărturiseşte de Mesia şi îi zice: «Pomeneşte-mă Doamne, când vei venì întru împărăţia ta» (Luca XXIII, 42), — şi Iisus, atât de adânc umilit, îi făgădueşte împărăţia: «Amin zic ţie: Astăzi împreună cu mine vei fi în raiu» (— 43). El e deja pe cruce aşa, cum va apăreà El în cea din urmă zi a lumii, pe norii ceriului, pentru a judecà vii şi morţii. Ce devotament neschimbat şi ce fel de dragoste pentru Tatăl său cel ceresc! Părintele nu L-a cruţat pe El, Fiiul său unic, ci «L-a dat pe dânsul pentru noi toţi» (Rom. VIII, 32); Părintele chiar L-a părăsit pe cruce, pe El, «mielul, care ridică păcatele lumii» (Ioan I, 29), — şi această părăsire a Tatălui, la această oară grea, a fost pentru Iisus culmea tuturor suferinţelor sale... Şi

ce aud eu? Abia a strigat divinul Martir: «Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! pentruce m'ai lăsat» (Marcu XV, 34)? E un alt cuvânt, ce se îndreaptă către Dumnezeu, pătruns de cea mai curată iubire filială: «Părinte! în mânile tale încredințez duhul meu» (Luca XXIII, 46).

Cercetați în sfârșit, însăși împrejurările suferințelor Mântuitorului. El e dat în puterea vrăjmașilor săi; el trebue să îndure relele tratamente și injuriile, nu numai ale Iudeilor, ci și ale păgânilor și ale ostașilor romani; El este răstignit; dar fiecare știe, că El vestise de mai înainte martirul său (Matei XX, 17—19), că El îl prezise în diferite rânduri (Matei XVI, 21; — XVII, 22, 23; Mc. X, 34). că El îl anunțase în mod lămurit, și întâiași dată aproape cu un an înaintea morții sale (Matei XVI, 21)... Unul din proprii săi ucenici îl dă dușmanilor săi! O spusese aceasta de mai înainte (Matei XXVI, 25). Toți ucenicii săi îl părăsesc, în mijlocul suferințelor sale. Acest lucru el îl prorocise (— 31). Petru de trei ori s'a lăpădat de el, dupăce jurase că va murì împreună cu El. Și aceasta o spusese (— 34). Chinurile, cari vor aveà drept rezultat moartea Mântuitorului, au început astfel: El se află în grădina Ghetsimani... El vede apropiindu-se, împreună cu trădătorul Iuda, o grămadă de slujitori ai arhiereului, înarmați cu săbii și cu fuști: ei îl caută, îl întreabă, și la acest unic cuvânt «Eu sunt» ei au căzut jos, întorcându-se înapoi. Petru voiește să-l apere, taie urechea uneia din slugi, Malcul; și Domnul vindecă numai decât rana. Dupăce L-au prins pe Iisus și l-au legat, l-au condus la tribunal; îl poartă dela Anna la Caiafa, dela Caiafa la Pilat, dela Pilat la Irod, apoi îl aduc îndărăt la Pilat; peste tot locul îl insultă, pretutindeni îl maltratează. In decursul acestei nopți de groază s'a întâmplat, că muierea lui Pilat a avut un vis straniu, și des de dimineață ea intervine pentru Iisus, pe care ea îl numește *un drept* (Matei XXVII, 19). Fiul lui Dumnezeu este pe cruce: aceasta este pedeapsa cea mai înjositoare. In acest moment se săvârșesc două minuni mari. Una se îndeplinește în lumea materială. Către mijlocul zilei, soarele își ascunde de-odată razele sale, ca și cum n'ar vrea să mai strălucească, să mai lumineze cea mai odioasă din crimele omenirii: «Iar dela al șeaselea ceas întunerec s'a făcut peste tot pământul până la al nouălea ceas» Matei XXVII, 45). A doua minune este din domeniul lumii morale. Unul din făcătorii de rele, răstigniți împreună cu Iisus, cu toată adâncimea înjosirii sale, recunoaște în El pe Dumnezeu-Mântuitorul, se căește de păcatele sale, are credință în cel răstignit, și mântuirea lui e asigurată. In sfârșit Iisus, «strigând cu glas mare și-a dat duhul» și în acest moment, un nou șir de miracole se desfășură, după mărturisirea evanghelistului, ochilor noștri: «Și iată catapeteasma bisericii s'a rupt în două, de sus până jos și pământul s'a cutremurat, și pietrile s'au despicat. Și mormânturile s'au deschis și multe trupuri ale sfinților, ce adormiseră, s'au sculat» (Matei XXVII, 50—52). Acestor minuni le urmează alte minuni în lumea morală. Sutașul păgân, care comandă garda așezată înaintea crucii lui Iisus, văzând cele ce se întâmplaseră, exclamă: «Cu adevărat,

omul acesta Fiu al lui Dumnezeu a fost» (Marcu XV, 39). Soldații păgâni, poate că chiar și toți acei oameni, cari insultau puțin mai înainte pe Iisus, și-l răstigniră cu propriile lor mâni, cuprinși acum de frică, ziseră și ei la rândul lor: «Adevărat Fiu al lui Dumnezeu a fost acesta» (Matei XXVII, 54). Iudeii înșiși, cari rostiră într'un mod atât de revoltător moartea Mântuitorului, cari îl batjocoriră fără nici o milă în ceasurile pătimirii sale, înșiși Iudeii, cari se adunaseră la priviala aceea, văzând cele ce se făcuseră, își schimbă părerea, își bat piepturile lor și se întorc la locuințele lor, apăsați de o adâncă durere (Luca XXIII, 48).

Care dintre noi, iubiți creștini, nu s'ar simți asigurat, dupăce a contemplat suferințele Mântuitorului Său? Fără îndoială «nu are chip el, nici mărire; și nu aveà chip nici frumusețe, ci chipul lui necinstit și mai sfârșit decât al fiilor omenești» (Isaia LIII, 2, 3). Dar noi știm, că El a suferit, fiind cu desăvârșire nevinovat, că El a suferit nu pentru sine însuși, ci pentru noi, a suferit de bunăvoie. Noi știm, că El a îndurat chinurile, având cea mai absolută supunere către voința Părintelui său, cu o răbdare și un curaj extraordinar, cu o bunătate, o dragoste fără seamăn pentru cei cari îl răstignesc, păzind până și pe cruce mărimea sa dumnezeiască, precum și perseveranța devotamentului său pentru Părintele ceresc. Noi știm că aceste suferințe avuseseră ca premise prevestirile dumnezeescului Martir, și că au fost însoțite și urmate de minuni. Nu frații mei, nu; contemplarea suferințelor Domnului, trebuie, dimpotrivă, să ne întărească credința noastră, să ne înflăcăreze de dragoste pentru Iisus, să dea vieață nădejdei, pe care o avem într'ânsul. Cum să nu strigăm din afunzimile ființei noastre: «Noi credem, Doamne, și mărturisim, că Tu ești Christos Fiul lui Dumnezeu celui viu, că tu ai venit în lume să mântuiești pe cei păcătoși», când pe cruce, în ceasul, în care el trebuià să cadă sub greutatea chinurilor sale, El ne apărù ca suveranul Domn al cerului și al pământului, încunjurat de strălucitoare minuni, când înșiși păgânii, cari fuseseră martori ai morții sale pe cruce, îl mărturisesc fără de voie ca Fiu al lui Dumnezeu? In ce chip oare să nu-L iubim din toată inima noastră și din tot sufletul nostru, când îl vedem îndurând întreg acest martiraj de nedescris, din cauza noastră, din singurul motiv al unei iubiri nemărginite, El, «cel drept pentru cei nedrepți, ca pre noi să ne aducă la Dumnezeu» (I. Petru III, 18), și să-și verse scumpul său sânge, numai pentru a ne câștigà fericirea cea vecinică? Cum să nu ne punem toată nădejdea noastră în Iisus Răscumpărătorul nostru și Mijlocitorul nostru, câtă vreme el a putut, fiind atârnat pe lemnul crucii, să mântuiască pe tâlharul răstignit alăturea de dânsul, îndatăce acesta din urmă L-a recunoscut de Mesia și s'a căit de păcatele sale:

Doamne Iisuse, Dumnezeul nostru, Dumnezeul milelor și a tot darul! Noi Te rugăm cu umilință, prin însăși suferințele, pe cari le-ai îndurat astăzi pentru noi, cari suntem păcătoși: produ tu însuți în inimile noastre o credință vie, o dragoste înflăcărată, o nădejde fără de sfârșit întru sfân-

tul tău nume şi fă să coboare asupra noastră, a tuturora, puterea harului Tău, ca cu ajutorul lui, să putem ajunge într'o zi la fericirea cea vecinică, pe care Tu ne-ai câştigat-o prin mijlocirea morţii Tale celei de pe cruce. Amin.

După *Mihail Macarie Bulgakoff.* *I. Beleuţă.*

PREDICĂ.

Iubiţi creştini! Am intrat azi pentru întâiaoară în acest sfânt lăcaş şi vă mărturisesc, că intrând am simţit în suflet o tulburare, tulburarea omului ce intră într'o casă streină. Privind în jurul meu am văzut însă că nu mă aflu în lăcaş strein, căci toată rânduiala ce se face în această casă o cunosc din cea mai fragedă vârstă, iar rugăciunile ce le-am auzit aici mi-au mângăiat sufletul meu încă din copilărie.

Şi ascultând dumnezeiasca slujbă, am simţit cum mi se ridică din suflet tulburarea şi în locul ei se aşează liniştea şi pacea, ce sălăşlueşte pretutindenea între aceste ziduri. Iar precum dimineaţa ceaţa groasă ce acopereà pământul şi înnăbuşeà răsuflarea, dela o vreme soarele cu puterea sa o ridică în sus, o alungă şi-şi trimite razele sale dătătoare de vieaţă, de lumină şi căldură tuturor vieţuitoarelor, tot astfel mi-am simţit şi eu deodată sufletul luminat şi încălzit de razele duhovniceşti ale lui Dumnezeu, care locueşte în acest lăcaş. Şi am înţeles atunci pe prorocul ce strigà: Cât sunt de iubite lăcaşurile tale Doamne; doreşte şi se sfârşeşte sufletul meu spre curţile Domnului. Că mai bună este o zi în curţile tale decât mii în lăcaşurile păcătoşilor. (Ps. 83).

Şi eu cred, iubiţi creştini, că tot astfel se întâmplă cu fiecare creştin, ce vine la biserică. Fiecare îşi aduce cu sine tulburarea sa. Căci cine ar puteà zice că se apropie de casa lui Dumnezeu cu inima liniştită şi cu sufletul aşezat?

Trăim vremuri grele. Creştinul lucră din straja dimineţii până în noapte cu puterile sale trupeşti, se sbate cu gândul şi asudă sudori de sânge pentru a-şi puteà câştigà pânea cea de toate zilele pentru sine şi pentru familia sa.

In această luptă cruntă omul îşi umple sufletul cu tot felul de patimi: faţa sa luminată se întunecă, privirea senină i se tulbură şi din adâncuri nebănuite ale firii se ridică îndemnuri la fapte atât de rele încât stai şi te întrebi dacă mai arată această fiinţă că e zidită după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu?

Unde este doctoria care să-i uşureze durerile, să-i lumineze faţa sa, să-i însenineze din nou sufletul tulburat, să-i verse o putere proaspătă, dor de muncă şi de vieaţă cinstită? Această doctorie sufletească i-o dă biserica.

Căci după 6 zile de muncă şi de trudă, creştinul vine la biserică.

Intrând simte că aici e departe de sgomotul şi de patimile lumii.[1] Oamenii stau în şiruri şi ascultă cu smerenie sfintele rugăciuni. Nici o privire posomorîtă, nici o faţă întunecată; din feţele tuturor izvorăşte linişte şi seninătate. Atunci sufletul său tulburat de viforul ispitelor se linişteşte, se limpezeşte şi astfel poate ascultà cu toată luarea aminte sfânta slujbă. Aude că preotul face rugăciune pentru toţi creştinii fără deosebire, dar mai ales pentru cei obidiţi. Şi cu rugăciunile şi fumul de tămâie ce se înalţă spre cer simte cum şi sufletul său prinde aripi şi se înalţă. Smulgându-se din noroiul năcazurilor zilnice se ridică în înălţimi senine şi de acolo parecă vede cu alţi ochi lumea aceasta şi rostul vieţii omeneşti. Nu o mai vede prin oglinda patimilor, ci prin oglinda veciniciei. Inţelege că rostul vieţii noastre nu este ca să ne-o amărîm unii altora, ci să ne-o uşurăm şi se convinge că izvorul nefericirii noastre este mai ales în noi înşine. Năcazurile şi loviturile sorţii sunt trecătoare dacă sufletul nostru este curat. Aude învăţăturile Mântuitorului Hristos despre iubirea de oameni şi se simte tot mai aproape de acela care a suferit chinuri şi moarte pentru noi.

Simte cum puterea strălucirii dumnezeieşti îi topeşte toată durerea, o lumină dumnezeiască i se varsă în suflet, toate le înţelege, e mai bun, mai milos, mai iertător; chiar şi trupul şi-l simte mai sprinten ca şi când un sânge nou şi proaspăt i-ar fi intrat în vine şi creştinul iese din biserică luminat, înviorat cu puteri proaspete pentru drumul cel greu al vieţii.

Iată, iubiţi creştini, un doctor minunat şi o doctorie scumpă pe care noi creştinii din ziua de azi o căpătăm foarte ieftin; n'avem decât să venim aici pentru a o luà.

Dar n'a fost totdeauna aşa. Ştiu că apostolii şi urmaşii lor au suferit chinuri şi moarte pentru Hristos. Au fost bătuţi, schingiuiţi, arşi de vii, mâncaţi de fiarăle sălbatice şi omorîţi în cele mai groaznice chinuri. Pe atunci nu erau biserici ca în ziua de astăzi. Creştinii de frica păgânilor îşi făceau lăcaşuri de închinare în sânul pământului şi acolo mergeau noaptea să-şi uşureze sufletul cu rugăciuni către Dumnezeu. Şi o făceau aceasta cu primejdia vieţii, căci păgânii îi pândeau şi găsindu-i îi zideau în pământ să moară de vii.

Câte prigoniri au trebuit apoi să sufere şi strămoşii noştri pentru legea lor. Mai întâi dela păgânii ce se revărsaseră pe plaiurile noastre. Dinaintea acestora se retraseră în munţi. Adăpost aveau numai bolta cerului, iar lăcaşuri de închinare peşterile, înaintea cărora puneau ca semn o cruce. Mai târziu, dupăce s'au liniştit vremurile şi strămoşii noştri şi-au durat lăcaşuri de închinare, au fost mereu zăticniţi de vecinii noştri papistaşi, calvini şi luterani. Sunt numai 200 şi ceva de ani, de când după

[1] Vezi *Iuliu Scriban:* Predică la Dumineca XIII după Rusalii, în ale sale 40 de predici populare.

multă silă şi asuprire, o parte din neamul nostru a trecut la unire cu papistaşii. Cu ei au trecut şi bisericile şi averile bisericeşti. Cei statornici în credinţa strămoşească şi-au ridicat cu multă trudă alte lăcaşuri de închinare, cari până în ziua de astăzi mărturisesc despre hărnicia şi evlavia ziditorilor lor.

Dar asupritorii noştri nu s'au ostenit nici atunci întru a ne face vieaţa mai amară. Aceste ziduri, dacă ar avea graiu ar putea spune multe din patimile ce au avut să le îndure părinţii părinţilor Dumneavoastră. Un slujitor la acest altar, vestitul popa Ioan, ne mai putând suferì urgia fariseilor din vremea sa, şi-a părăsit familia sa şi a mers pe la vlădica sârbesc, pe la curtea împărătească din Viena, ba chiar şi la împăratul muscălesc pentru a spune cu graiu viu năcazurile turmei sale şi a câştigà oarecare uşurare pe seama credincioşilor săi. De aceea învăţaţii noştri îl şi pomenesc cu cinste printre cei mai vrednici apărători ai legii noastre străbune.

Unde se mai pomenesc în ziua de azi astfel de prigoniri? Astăzi e slobozenie, pace şi linişte. Însă această pace şi linişte a noastră e cumpărată cu preţ scump, e cumpărată cu preţul a mii şi mii de mucenici, cari şi-au vărsat sângele şi şi-au jertfit averea, odihna şi vieaţa, pentruca noi să avem lăcaşuri de închinare, unde nesupăraţi de nimenea să putem aduce jertfa curată a sufletelor noastre.

Acum, dacă am pune mâna pe inimă şi ne-am întrebà: facem noi lucrul acesta cu destulă dragoste pentru binele şi fericirea noastră, cu durere trebue să răspundem, că nu-l facem.

Căci aşa este firea omenească. Nu preţueşte un lucru când îl are, ci numai atunci când îi lipseşte. Iată d. p. ce comoară nepreţuită este pentru noi sănătatea trupească. Cine o bagă însă în seamă şi se simte fericit că o are? Mulţi oameni o nesocotesc, ba din vorbele şi faptele lor îţi vine să crezi că anume vreau să şi-o piardă. Vine însă o boală. Să vezi atunci cum îi ştiu preţuì bunătatea, cum o doresc şi cum se căiesc pentru uşurinţa lor de minte.

Intocmai aşa este şi cu biserica, în care primim noi sănătatea sufletească. Nu o preţuim destul, fiindcă o avem; dar când nu o avem sau suntem departe de ea, doreşte şi tânjeşte sufletul nostru spre curţile Domnului. Nu trebue să alergăm la pilda înaintaşilor noştri pentru a învederà aceasta, căci vieaţa de azi ne îmbie atâtea întâmplări, din care se vede setea de biserică a celor lipsiţi de lăcaşuri de închinare.

Acum îmi aduc aminte de o astfel de întâmplare.

Am cetit mai ceşti ani o scrisoare scrisă de un fecioraş dus la America către maicăsa. Şi ziceà în ea: Să vezi măicuţă dragă în ce primejdii ne ducem noi traiul aicea. Nededaţi la munca în fabrică, în toată clipa suntem ameninţaţi să ne perdem vieaţa. Nu mai ştim de sărbători, de Dumineci. Mai greu ne vine pentrucă n'avem o biserică, un preot. Atât de mult ne-am uşurà sufletul dacă am puteà ascultà sf. liturghie. De aceea

du-te la părintele şi roagă-l să-mi cetească o rugăciune pentru uşurarea sufletului şi pentru iertarea păcatelor.

Pe mine m'a înduioşat mult scrisoarea aceasta, iubiţi creştini. Şi sunt convins că aceia dintre Dumneavoastră cari aţi fost în America cunosc foarte bine povara sufletului, de care vorbeşte feciorașul nostru în scrisoare.

De aceea noi, fiindcă avem această biserică, să ne strângem cu dragoste în jurul ei, să o preţuim şi să o cinstim după cuviinţă, căci aici este mântuirea.

Pentruca însă biserica cu adevărat să-şi poată revărsà asupra noastră darurile sale, ni-se mai cere un lucru, pe care ni-l arată evanghelia de azi. Cum s'a putut vindecà femeia bolnavă de 12 ani numai atingându-se de haina lui Iisus? Prin credinţa ei, căci Iisus i-a zis: Mergi în pace credinţa ta te-a mântuit. Iar când s'a vestit lui Iair că fica sa e moartă, Domnul i-a zis lui: Nu te teme, crede numai şi va fi scăpată.

Când apostolii n'au putut vindecà pe un demonizat, Iisus le-a zis: Puţin credincioşilor, de ce v'aţi îndoit? Adevăr zic voauă, că de veţi aveà credinţă numai cât un grăunte de muştar şi veţi zice muntelui acestuia: treci dincolo, va trece. Iată puterea credinţei.

Domnul Iisus Hristos a cerut credinţă tuturor celor ce veneau la dânsul să-i vindece de boale trupeşti sau sufleteşti, ne cere credinţă tare şi nouă celor ce venim astăzi în casa sa.

Cine făceà pe mucenicii creştini să poată suferì în linişte chinurile la cari îi supuneau păgânii şi să moară cu zâmbetul pe buze? Credinţa în Dumnezeu, această putere tainică, care întăreşte inima, oţeleşte braţul şi ascute mintea. Credinţa nestrămutată în Dumnezeu a întărit şi inima strămoşilor noştri de au putut trece teferi prin focul atâtor prigoniri.

Credinţa este ca o stea luminoasă ce ne luminează vieaţa şi ne arată calea pe care trebue să mergem.

Credinţă este şi încrederea în noi şi în alţii. Ce senină e vieaţa omului ce are încredere d. p. în puterile sale! Uitaţi-vă la faţa sa cât e de veselă, la braţul său cât e de sigur, la munca sa ce spornică şi binecuvântată este. Pe când cel fricos, neîncrezut are faţa posomorîtă, sufletul întunecat, braţul său loveşte în gol, munceşte fără voie şi n'are nici un spor la lucru.

Aşa este şi vieaţa omului credincios în asemănare cu a celui necredincios.[1] Am vorbit despre scrisoarea băiatului dus la America. Acela erà un suflet credincios şi vă asigur că e şi un om harnic şi cinstit şi a făcut acolo bună ispravă. Căci credinţa în Dumnezeu şi în ajutorul său dă omului dragoste de vieaţa aceasta, dragoste de oameni, dragoste de lucru şi nădejde în vieaţa cealaltă.

* * *

[1] Vezi *Iuliu Scriban:* predică la Dumineca Tomii, ibidem.

Iată, iubiţi creştini, ce însemnătate are în vieaţa omului biserica. Ea ne dă liniştea, pacea şi seninătatea vieţii. Pentruca însă să ne poată împărtăşì cu darurile ei, e de lipsă să ne umplem şi noi sufletul cu credinţă nestrămutată în Dumnezeu, în puterea şi bunătatea lui. Din această credinţă va răsărì apoi dragostea şi nădejdea cătră cele bune ale lumii acesteia şi ale celei viitoare. Şi împodobiţi fiind cu aceste podoabe alese, vom biruì lumea, iar pe noi nici o putere lumească nu ne va puteà biruì. Amin. *E. S.*

MIŞCAREA LITERARĂ.

Chestiunea sexuală din punct de vedere medical şi moral, de Paul Goy. Traducere de *Dim. I. Cornilescu.* Bucureşti 1912. Preţul 50 bani.

Apariţia acestei instructive publicaţii am anunţat-o dejà în revista noastră, dar credem de folos să atragem atenţiunea şi îndeosebi asupra ei. Tratează doar o chestiune dela care atârnă într'o măsură foarte mare sănătatea trupească şi tăria caracterului moral, dar în privinţa căreia — durere — există prejudiţii atât de înrădăcinate, încât aruncă tinerimea de-adreptul în braţele desfrâului şi a imoralităţii. Un astfel de prejudiţiu e acela, că mulţumirea stimulului sexual ar fi o necesitate imperioasă, a cărei nesatisfacere ar periclità sănătatea. În contra acestui prejudiţiu primejdios deopotrivă pentru sănătatea trupului şi a sufletului, păşeşte autorul acestei broşuri şi îl combate cu argumente convingătoare luate din domeniul fiziologiei şi al eticei, arătând dezastrele individuale, familiare şi sociale produse de faptele desfrânării. Prin consideraţiuni etice arată cum păstrarea unei castităţi raţionale este condiţia sine qua non a fericirii tinerilor cari păşesc în legăturile căsătoriei «Sunt convins, întrucât mă priveşte, scrie undeva *Dr. Queyrat,* că o căsnicie nu poate fi într'adevăr plină de armonie, decât dacă cei doi soţi s'au căsătorit amândoi virgini; îi văd trăind într'o linişte absolută, fără bănuială şi fără mistere, nici unul din ei neavând vre-o grădină secretă, nimic de ştiut, nimic de ascuns». La sfârşit autorul broşurei, un medic de profesiune, dă poveţe igienice pentru păstrarea curăţiei.

Traducătorul a adăogat în traducere şi un articol al cunoscutului pedagog *Fr. W. Foerster* despre «*morala sexuală şi sănătatea*». Reproducem din acest articol părerile alor doi scriitori de renume despre castitate. Fiziologul italian *Prof. Mantegazza* zice: «Toţi oamenii şi mai ales tinerimea pot experimentà ei înşişi binefacerile castităţii. Memoria e expeditivă şi tenace, mintea vioaie şi fecundă, voinţa puternică şi caracterul se oţeleşte într'o energie de care desfrânaţii nici idee n'au. Nici o oglindă nu ne arată mediul în colori aşa de măreţe ca prisma castităţii, care-şi aruncă colorile ei, ca ale curcubeului, peste toate lucrurile lumii, fără umbră». *Björnson* zice: «Cred că nimeni nu s'a îmbolnăvit din cauza abstinenţii sexuale, ci din cauză că şi-a încărcat fantazia exclusiv numai cu idei sen-

suale. Umple-ţi fantazia unilateral cu ce vrei şi vei ajunge fără să vrei la stricăciune». Foarte temeinic motivează apoi Foerster, cum abstinenţa este o condiţie pentru igiena sufletului şi a trupului, precum şi pentru un traiu devotat binelui obştesc. El zice între altele: «Cine vatămă şi abuzează de vieaţa străină pentru gâdilarea lui elementară, acela nu mai are putere de a lucrà pentru scopuri mai înalte şi mai presus de cele individuale, nu mai simte dreptul acesta, deoarece simte ostilitatea propriei lui vieţi faţă de ideile, cari inspiră o asemenea muncă. În chipul acesta însă şi-a secat cel mai mare izvor al sănătăţii: fiindcă cel mai sănătos lucru care există pentru om, e de a se puteà uità pe sine.

«Prin urmare, putem susţineà liniştiţi, că orice negligenţă a omului faţă de stările şi excitaţiunile corporale e şi un pericol de primul rang pentru sănătate. Şi de altă parte: tot ce întăreşte stăpânirea de sine şi energia caracterului faţă de fizic e cel mai sănătos lucru pentru om, deoarece tocmai la om vieaţa animală stă mult mai mult în raport cu organizaţia creerului ca la animalele care trăiesc din instinct. O mulţime de dovezi nouă pentru susţinerea acestui fapt ni-o dă tocmai direcţiunea cea mai nouă a ştiinţii medicale, psiho-terapia, adecă vindecarea sau micşorarea suferinţelor nervoase şi corporale prin influenţa morală şi spirituală. Rezultatele acestui metod de vindecare atestă din zi în zi mai mult, în chip într'adevăr surprinzător, de ce importanţă fundamentală sunt pentru oameni un caracter puternic, o voinţă de fier şi o straşnică educare de sine. Ce prostie prin urmare să vătămăm sau să părăsim aceşti factori centrali ai sănătăţii — pentru sănătate! Bine zice *August Comte*, că pe asemenea doctori, cari se adresează numai părţii animalice din om şi par a nu cunoaşte importanţa părţii spirituale în gospodăria naturii corporale, ar trebuì să-i numim pur şi simplu «doctori de animale».

«Şi apoi e o experienţă comună tuturor oamenilor viguroşi, pe care o exprimă şi *Goethe*, că abstinenţa sexuală are o influenţă miraculoasă şi extraordinară asupra intensităţii şi elasticităţii tuturor funcţiunilor spirituale. În sensul acesta vorbeşte şi Don Carlos a lui *Schiller*, despre aceia «cari îşi risipesc jumătate din spirit, forţa adevăraţilor bărbaţi, în îmbrăţişări desfrânate». Şi chiar cu mult înainte de creştinism se ştià că prin abstinenţă se arată deosebite daruri şi forţe sufleteşti. Tocmai adevărul acesta e uitat totdeauna de aceia cari privesc chestiunile vieţii sexuale numai din punct de vedere fiziologic».

Dar ar trebuì să reproduc scrierea întreagă, ca să arăt cât de bogată este în idei etice de o valoare superioară. Incheiu cu cuvintele *Doctorului Dubois*, care i-a făcut prefaţa şi cari se potrivesc tot atât de bine şi la articolul adaus în apendice, că «în aceste câteva pagini, care vibrează de altruism, nu s'a neglijat nimic pentru stabilirea bazelor ideale ale unei curăţii raţionale, întemeiate numai pe vederea clară a condiţiunilor, care pot duce la adevărata fericire».

Alături de scrierea «*Noi tinerii*» de Wegener, care încă e tradusă în româneşte, răspândirea traducerii d-lui Cornilescu în cercurile tinerimii

şi a tuturor celorce au trebuinţă de asemenea orientări sănătoase, va produce mult bine.

*

Vieaţa albinelor, de *Maurice Maeterlinck.* Traducere. Bucureşti. Preţul 3 lei.

O scriere care, pentru forma ei literară, se ceteşte cu o adevărată plăcere şi cu folos. Nu dă instrucţii asupra albinăritului, ci ne descrie vieaţa albinelor cu atâta măiestrie şi frumseţă, încât trezeşte dragostea cetitorului pentru ocupaţia cu albinăritul.

*

Pocăiţii. Cuvântări bisericeşti asupra aşa numiţilor pocăiţi (adventişti, nazarieni), de *Dr. Nicolae Brânzău,* paroh în Vulcan. Petroşeni 1913. Preţul **3** cor. Vom reveni.

*

Din «*Biblioteca pentru toţi*» am primit: Nr. 747—748 **„Micul Lord“** de Frances Hodgson Burnett. Prelucrare de Iosif Nădejde. Preţul 60 bani.

CRONICĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Hristos a înviat! Tuturor colaboratorilor şi cetitorilor «Revistei Teologice» le urăm: Sărbători fericite!

*

Colecta pentru Seminarul „Andreian“ a înregistrat câteva daruri frumoase şi cari dau dovadă de un creştinesc spirit de jertfă. La locul prim stă marinimosul dar de **100,000** cor. a marelui mecenate dl *Vasile Stroescu.* Despre alte contribuiri cu sume mai mari şi despre progresul colectei, cetim în «*Telegraful Român*» următoarele:

«În şedinţa plenară a consistorului arhidiecezan, care a avut loc Luni, în 1/14 a lunei curente, s'a raportat că în urma esundărilor şi grindinei ce au bântuit în anul trecut unele părţi ale arhidiecezei, colecta pusă la cale prin Circularul consistorului Nr. 5559 din 7/20 Maiu 1912 s'a amânat pe anul curent şi astfel rezultatul colectei până acuma în general nu corespunde aşteptărilor; dar în special s'a luat act cu plăcere, că membrii direcţiunei şi funcţionarii institutului de credit şi de economii «*Albina*» au contribuit cu **50,000** cor., în total deci, cu cele **50,000** votate de adunarea generală, «*Albina*» contribue, ca marele mecenate Stroescu, cu **100,000** coroane la măreţul scop.

«Dacă băncile româneşti şi peste tot intelectualii noştri vor fi pătrunşi de datorinţa lor, precum cu plăcere constatăm că este «Albina» şi funcţionarii ei, credem că în timp relativ scurt se va edifică noul seminar.

«Să nu ne răzimăm tot în popor la realizarea scopurilor noastre bisericeşti şi naţionale din *centre.* Are poporul sarcinile sale locale cu susţinerea şcoalei confesionale şi a bisericei sale.

«*Intelectualii*, cari au şi priceperea şi mijloacele materiale, să aibă zelul şi conştiinţa de datorie, cum o are poporul, şi atunci prosperarea noastră este asigurată».

Este foarte îndreptăţit acest apel către băncile şi intelectualii noştri, căci e vorba de una dintre cele mai înalte şcoli pe cari le avem noi Românii de aici şi e cu dreptate ca clasa intelectualilor să sară în sprijinul ei. In rând cu intelectualii mireni, dintre cari funcţionarii «*Albinei*» au dat într'adevăr o frumoasă dovadă de conştiinţă superioară, credem că se vor porni la emulaţie şi preoţii şi învăţătorii noştri, contribuind pentru şcoala la care au învăţat.

Pentru acelaş scop au mai contribuit până acum *membrii P. Veneratului consistor arhidiecezan din Sibiiu* cu suma de **600** cor., iar *corpul profesoral dela seminarul «Andreian»* cu 10,000 cor., şi anume; P. C. Sa Dr. Eusebiu R. Roşca 2000 cor., Dr. N. Bălan 1000 cor., Dr. V. Stan, Dr. A. Crăciunescu, V. Păcală, E. Todoran, Dr. P. Roşca, Dr. S. Dragomir, A. Crişan. T. Popovici şi I. Oţoiu câte 600 cor., Dr. N. Ittu, medicul seminarial 700 cor., Dr. I. Felea 400 cor., A. Popoviciu 300 cor. şi C. Popa 200 cor.

Nu ne îndoim că aceste pilde vor determinà şi pe alţii să lucreze la fel.

*

Adevărata fericire. *Drummond*, un naturalist englez şi bărbat cu credinţă creştinească, spune despre fericire următoarele: «Intru a aveà şi a primì nu constă fericirea, ci întru a da. Jumătate lumea e pe o cale greşită, când vânează după fericire. Ea crede că fericirea constă întru a aveà şi a primì ori în aceea ca să ne servească alţii. Fericirea constă însă întru a dà şi a slujì pe alţii. Celce vreà să fie fericit, acela să-şi tragă seamă cu învăţătura Sf. Scripturi, că e lucru mai fericitor şi mai bun a dà decât a luà».

*

Ce a făcut din ucenicii Domnului — apostoli. Apostolii Domnului, în timpul petrecerii acestuia cu dânşii pe pământ, au fost învăţăcei, dar dupăce Invăţătorul lor s'a înălţat din mijlocul lor, au devenit apostoli însufleţiţi şi au pornit în lume să propoveduiască împărăţia lui Dumnezeu. Ce convingere i-a schimbat din ucenici în apostoli? La această întrebare răspunde *Pascal* astfel: «Presupunerea că apostolii ar fi fost nişte înşelători, e cu totul absurdă. Să ne închipuim: aceşti doisprezece oameni s'au adunat după moartea lui Hristos şi au făcut un complot! Ei au decis să spună, că Hristos a înviat, şi cu aceasta să pornească în lume, ca să o cucerească. Inima omenească e foarte inclinată spre uşurătate şi nestatornicie, spre bani şi averi. N'ar fi trebuit decât ca unul dintre apostoli să să se lase ispitit în vreuna din aceste părţi, ori, ceeace erà şi mai uşor, să se lase înfricat de închisoare, torturi şi moarte ca să tradeze complotul — atunci ei cu toţii şi toată cauza lor ar fi fost pierdută. Putem deci crede că apostolii au fost nişte înşelători? E peste putinţă, căci nu e cu putinţă să te 'nşeli însuţi cu aceea că a înviat un om. Pânăce Hristos a

fost cu dânşii, i-ar fi putut ţineà în frâu. Dar după aceea? Dacă nu li s'a arătat El lor, atunci cine i-a pus în mişcare la o acţiune atât de impozantă? Deci învierea a făcut din ei apostoli.»

*

Cele şapte cuvinte ale Mântuitorului pe cruce. «Părinte, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac.» — «Amin zic ţie, astăzi vei fi cu mine în rai.» — «Muiere, iată fiul tău!.. Iată muma ta!» — «Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, căci (de ce) m'ai lăsat!» — «Mi-e sete» — «Părinte în mânile tale dau duhul meu.» — «Sfârşitu-s'a!»

*

De ce te conduci? Poetul *Heinrich Heine* şi-a bătut joc în poeziile sale într'un mod de tot impios de Mântuitorul nostru şi de creştinism. Dar, când în anul 1859 se găseà pe patul de moarte, s'a schimbat cu totul. Atunci s'a convins de adevărul cuvintelor fericitului *Augustin:* «Spre Tine ne-ai creat Doamne, şi inima noastră nu se odihneşte până ce nu găseşte odihnă întru Tine». Atunci şi-a recunoscut greşalele şi rătăcirile sale de mai nainte şi s'a convins că trebue să facă ceva ca să le revoce. Ca să nu creadă cineva despre el, că numai în decursul aiurărilor sale fantastice a căutat pe Dumnezeu, ş'a făcut testamentul şi a scris în el următoarele: «Cu credinţă în Dumnezeul cel veşnic şi în Părintele nostru mă duc *acasă* şi îl rog fierbinte de graţia Sa pentru sufletul meu nemuritor. In scrierile mele mi-am bătut joc de cele sfinte. Acum mă căiesc pentru aceasta. Ceeace m'a îndemnat să-mi bat joc de cele sfinte n'au fost sentimentele mele, ci mai vârtos spiritul rău al timpului în care am trăit. Acum cer iertare dela Dumnezeu şi dela oameni, pentrucă am vătămat adevărata putere a credinţii». — Ce învăţăminte putem noi scoate din aceste cuvinte de căinţă ale unui necredincios? Una de bună seamă: să ne dăm seamă, oare nu are şi asupra noastră vr'o influinţă spiritul timpului, care înăduşă cele mai frumoase porniri şi sentimente ale inimei noastre? Trăim *noi*, prin partea bună a sufletului nostru, sau trăieşte spiritul rău al timpului în şi prin noi? Să ne eliberăm sufletul din robia prejudiţiilor şi a rătăcirilor timpului, lăsându-l să trăească liber, după îndemnurile bune ale naturii sale, care aleargă şi se doreşte după Dumnezeul cel viu.

*

Nu pot înţelege. Invăţaţii spun că nu pot să explice provenienţa stâncilor de granit din valea Storo din Tirol, căci în regiunile din jur ele nu se găsesc, de aceea cred că au fost aduse prin vre-o evoluţie în desvoltarea pământului, din mari depărtări. Nu e lucru uşor pentru învăţaţi să explice pe ce cale au ajuns acele stânci în valea în care se găsesc, dar ar fi absurd ca din această cauză să nege existenţa lor. Ele se găsesc acolo şi storc admiraţia privitorilor şi a învăţaţilor, ca o mare curiozitate a locului.

In sf. Scriptură încă există adevăruri mari, ca munţii de stâncă, şi noi nu le putem înţelege şi aduce în legătură cu alte adevăruri în mij-

locul cărora se găsesc. Ele sunt nişte misterii pentru mintea noastră. Ce vom face cu ele? Nu ar fi o nebunie să negăm existenţa lor, fiindcă noi nu le putem explicà întru toate? De sigur, lucrul cel mai înţelept ce-l putem face e, să le recunoaştem existenţa şi să le primim cu acea admiraţie pioasă care izvoreşte din adâncimile oricărei credinţe vii. Ştiinţa noastră despre lume e fragmentară, — cum putem socotì să cuprindem în cadrele înguste ale minţii noastre nemărginirea şi absolutul? Dacă pentru naturalist nu e o ruşine să recunoască faptele naturii fiindcă ele există, deşì nu le poate explicà, — de ce să fie nepermis şi ruşinos pentru noi, să recunoaştem adevărurile mari, pe cari ni-le descopere lumea supranaturală? Cum zice Psalmistul: «Abia cunoaştem cele de pe pământ, dar cele din ceriuri, cine ni-le va spune»?

*

In chestia reunirii bisericilor. In repeţite rânduri am dat informaţiuni despre încercările ce se fac pentru de-a apropià biserica anglicană de cea ortodoxă, şi invers. Despre aceste încercări tratează Anuarul societăţii: «*The anglican aud eastern-orthodox Churches Union*», care e o societate înfiinţată cu scopul ca să mijlocească apropierea între acele două biserici. In acest Anuar, — după cum spune «*Internationale kirchliche Zeitschrift*» — se spune că în Anglia se pun mari silinţe pentru a realizà o apropiere între biserica anglicană şi cea ortodoxă. Un sinod ţinut în 4 Iulie 1912 în Canterbury, pe baza referatului ce l-a făcut episcopul de Oxford, a luat următoarea deciziune: «Această adunare a luat la cunoştinţă cu cea mai mare satisfacţie şi mulţumită, că s'a înfiinţat o societate rusească cu scopul ca să încheie legături mai strânse între bisericile din Anglia şi Rusia, şi că statutele acelei societăţi au fost încuviinţate de Sf. Sinod al bisericei ruseşti. Această adunare îşi exprimă nădejdea, că binecuvântarea lui Dumnezeu se va pogorì asupra străduinţelor aducătoare de pace ale acelei societăţi, mai ales prin aceea, că se vor puteà cunoaşte reciproc învăţăturile şi obiceiurile ambelor biserici».

*

Biserica română peste Carpaţi. La «Cercul de studii al partidului naţional-liberal» a ţinut în luna Februarie dlui P. Gârboviceanu o luminoasă şi bine documentată conferinţă asupra «Chestiunei religioase a Românilor de peste Carpaţi». Ne pare rău că nu putem cetì întreagă această frumoasă conferinţă. «Voinţa naţională» de unde ne luăm şi noi ştirea o publică numai în extras. Credem de interes să împărtăşim şi cetitorilor noştri părerile fraţilor noştri din Regat, privitoare la o importantă chestiune naţională şi culturală, — mai ales când aceste păreri ne vin dela oameni aleşi şi cu o adâncă pricepere a preocupărilor noastre. — Iată în câteva cuvinte cuprinsul conferinţei. «Cu competinţa-i recunoscută în chestiunile religioase, conferenţiarul a făcut o largă şi documentată expunere istorică a Unirei bisericii gr.-or. cu cea catolică, arătând în amănunte influinţa dezastruoasă pe care a avut-o acest act asupra conştiinţei şi desvoltărei culturale naţionale a fraţilor noştri de peste munţi. Apoi în aplauzele unei

numeroase şi distinse asistenţe, dl Gârboviceanu a învederat care e datoria tuturor Românilor în faţa înfiinţărei nouei episcopii gr.-cat. maghiare». La începutul conferinţii d-l Gârboviceanu aruncă o privire asupra încercărilor mari şi grele, prin cari a trecut neamul nostru în anul trecut. Intre acestea este şi înfiinţarea episcopiei gr.-cat. maghiare. Arată cum s'a înfiinţat acest mijloc de desnaţionalizare a Românilor ardeleni. Ne spune că «Ungurii au dreptul să se bucure, iar fraţii noştri şi cu ei, noi toţi împreună, să fim îndureraţi şi îngrijoraţi pentru viitor, fiindcă ce n'au putut Ungurii să câştige în decursul vremurilor au câştigat acum, la începutul veacului al XX, mulţămită numai Papei, care a sdrobit în Români cele mai sfinte simţăminte omeneşti şi dumnezeeşti! «Biserica pentru fraţii noştri de peste Carpaţi, însemnează totul. Ea a fost şi e unica depozitară a întregului patrimoniu naţional... Odată cu pierderea bisericii naţionale s'a dus şi limba şi în urmă treptat, s'a dus şi conştiinţa naţională». Urmează o documentată şi largă expunere istorică a condiţiunilor între cari s'a făcut «Unirea». Despre aceasta zice că, «ea a fost înţeleasă însă numai ca un fel de alianţă religioasă, fără să se primească vre-o dogmă de necredinţă catolică şi cu deplina autonomie a bisericii unite. Ea n'a folosit nimic poporului, a cărui stare economică şi socială n'a fost îmbunătăţită». Conferenţiarul a învederat apoi, cât de mare înrâurire a avut catolicismul asupra desnaţionalizării Românilor din părţile Gherlei şi Sătmarului. Ne spune «că în biserica unită a domnit din nenorocire un spirit prea catolic şi prin urmare şi cosmopolit, a domnit un spirit străin, sau cel puţin indiferent faţă de sentimentele şi aspiraţiunile neamului nostru şi de oportunism momentan». Iar dupăce arată şi primejdia nou înfiinţatei episcopii, scoate singură soluţie mântuitoare:

«Şi atunci ni se pune întrebarea: Care ar fi soluţia pentru ca aceşti fraţi ai noştri, din mijlocul cărora am avut pe Dragoş Vodă, descălecătorul Moldovei să fie mântuiţi pentru neamul nostru? Nu e şi nu poate fi decât următoarea: Sau Papa revoacă bula şi renunţă la înfiinţarea unei episcopii maghiare, lăsând lucrurile în starea lor de până acum, sau toţi aceşti Români să se reîntoarcă la vechea lege strămoşească, la biserica ortodoxă. In direcţiunea aceasta trebue să lucreze fraţii noştri de peste Carpaţi, într'un gând şi o simţire, fără cea mai mică şovăire.

Şi, acum se pune îndeosebi şi alternativa pentru căpeteniile bisericei greco-catolice române: Sunt mai întâi Români şi apoi catolici sau întâi catolici şi apoi Români; preferă mai bine interesele neamului lor, sau pe ale Catolicismului, strâns unite cu ale maghiarismului......?

*

Iar noi Românii din Regat, faţă de această chestiune şi de greutăţile de tot felul cu care se luptă fraţii noştri de peste Carpaţi pentru păstrarea fiinţei lor etnice avem îndatoriri şi morale şi materiale.

Să-i ajutăm în toate chipurile şi sub orice formă!......»